

[1234567]

הרב יהודה הערשקאוויטש

הרב עלי מרצבך

בענין חזקה דג' פעמים

א. תקציר

מאמר זה בא לבאר למה לא חיישינן לכמה סוגי וסתות שלכאורה היה ראוי לחוש להן. תחילה מוכיח שוסתות וה"ה כל חזקה דג' פעמים היא גילוי מילתא, וכיון שא"א ליצור גילוי מילתא אלא בצירוף ג' מקרים משונים וכמו שיתבאר, לפיכך אין חוששין לוסתות שאינן משונות. כסמך לזה מצורף הוכחה מתמטית.

הרואה יראה שמאמר זה נוגע בנקודות רבות, ולא יספיק אפילו ספר שלם לברר כל הנקודות כראוי. כיון שלא באנו בזה אלא בכדי לעורר על סברא שלא עמדו עליה לפנינו, על כן שמנו סברא מחודשת זו לעיקר נושא המאמר, וכל שאר הדברים הערנו עליהם מקופיא וכחותה על הגחלים. חלקנו מאמר זה לו' פרקים בכדי לתת רווח בין פרשה לפרשה.

ב. גדר חזקה דג' פעמים

אוצר החכמה

בבא בתרא כ"ח ע"א: אמר ר' יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מנין לחזקה ג' שנים, משור המועד. מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות נפק ליה מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד, ה"ג כיון דאכלה תלת שנים נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח. ופירש הר"ן וז"ל: פירוש, דכי היכי דהתם בתלת מילי שעשה הפך מחזקתו הראשונה דהיינו נגיחות, נפק ליה מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד, הכא נמי בתלת מילי שהן הפך מחזקה ראשונה דהיינו אכילות, נפק לה מרשות מוכר וקם ליה ברשות לוקח ע"כ. וקרוב לזה כתב ברמב"ן. ומבואר מהן סוגיין דיסוד הך דינא דבג' פעמים היא חזקה ילפינן לה משור המועד. ויש להבין דמיון שור המועד לאכילת שלש שנים. דחזקת שור המועד פירושו שאחרי שנגח ג' פעמים אמרינן ששור זה נוגח כל שור שנקרה בדרכו, אבל היאך אפשר לומר שאחרי שהלוקח אכל השדה ג' שנים נפק ליה מרשות מוכר וקם ליה ברשות לוקח, דהיאך גורמת אכילת הפירות העברת הרשות.

(במאסף תורני ישורון כ' ניסן תשס"ח עמוד ט"ו ואילך, הביא הרב שלמה גינצלר לשיטת הגאונים דחזקת ג' שנים היא קנין כמו נעל גדר ופרץ. ועפ"ז כתב בעמוד כ"ד לפרש הגמרא הנ"ל וז"ל: לשיטת הגאונים הגמרא ברורה מאד: כפי שראינו שור המועד שג' נגיחות מוציאות אותו מחזקת תם לחזקת מועד, כך ישיבה שלש שנים מוציאה את הקרקע מבעליה ומקנה אותה לחזקת ובעלות הלוקח עכ"ל. ודברים אלו הם כמילתא בלא טעמא. ולפי דבריו יותר הו"ל לגמרא להביא מערלה בסגנון זה: כפי שראינו בערלה שג' שנים מוציאות את הפירות מאיסור להיות, כך ישיבה שלש שנים מוציאה את הקרקע מבעליה ומקנה אותה לחזקת ובעלות הלוקח ע"כ. ודמיון זה עולה יותר יפה, דהרי חזקה דהכא איירי בג' שנים ובקרקע וכן ערלה איירי בג' שנים ובפירות שמחוברים לקרקע.)

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ובכדי ליישב זה יש להקדים מה שנתפס בחדושי ר' שמעון יהודה הכהן למסכת ב"ק סימן ל"ג סעיף א', אם הא דשור נעשה מועד בג' נגיחות הוא משום הרגל או דהויא גלוי מילתא. פירוש, דאפשר לומר דכל שור מטבעו הוא תם ואם נוגח פעם אחת נתהפך טבעו מעט ואינו כל כך תם כמו שהיה בתחילה. אם שוב נוגח פעם שנית אז נוטה טבעו עוד יותר אל צד מועד, וכשנגח פעם ג' אז נתהפך טבעו לגמרי ומכאן ולהבא הוא מועד גמור. (ועיין בספר חשבון הנפש בהקדמת ר' יצחק אייזיק שער ובפנים הספר סעיף נ"ג שם מתואר אופן פעולת ההרגל. ולשון רבינו יונה בספר שערי תשובה שער ב' אות ל': ואמרו המוסרים ההרגל על כל דבר שלטון. והמוסרים שהזכיר הם דברי ספר תקון מדות הנפש לר' שלמה ׳ גבירול בהקדמה ע"י"ש). ואפשר לומר באופן אחר, דכל שור מטבעו הוא תם ואם נגח פעם אחת לא אמרינן דטבע שור זה נשתנה מעט, אלא אמרינן דהשור בעצם הוא תם ולא נגח אלא מחמת איזה שהוא מקרה שגרם לו להתנהג בשונה מטבעו הרגיל והוא דבר משונה. (וז"ל רש"י ב"ק י"ד ע"א בד"ה משונה: קרן תמה וכל תולדותיה קרי משונה הואיל ושינו את וסתן שלא היו דרכן לכך). וכן אם נגח פעם שנית אמרינן שהשור הוא תם ומקרה הוא שהתנהג באופן משונה מחמת איזו סיבה שהיא. אבל אם נגח ג' פעמים אז כבר לא תלינן במקרה, דלא מסתבר שיש שלשה מקרים משונים בזה אחר זה, אלא אמרינן דאגלאי מילתא למפרע דשור זה לעולם מנגיחה ראשונה מועד היה ודרכו מאז ליגח כל שור שנקרה בדרכו.

וקרוּב לסבֵּרא זֶה האַחרוֹנָה נִמְצָא בַּתּוֹסֳפוֹת מִגִּילָה ד' ע"א אַהֲא דַאֲמַרִּינָן בְּסוּגִיָּין הַתָּם: לִדְּ
 וְאוֹנוּ וְגִיָּא הַחֲרָשִׁים מוֹקְפּוֹת חוּמָה מִיָּמוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון הוּוּ. וְהִנֵּי יְהוֹשֻׁעַ בִּנְנָהּ, וְהָא אֲלִפְעַל
 בִּנְנָהּ, דְּכִתִּיב, וּבְנֵי אֲלִפְעַל עֶבֶר וּמִשְׁעָם וּשְׁמֵר הוּא בְּנָה אֶת אוֹנוּ וְאֵת לֶד וּבִנְתָּיה (דְּבִרֵּי הַיָּמִים
 א' ח' י"ב). וְכִתְבוּ הַתּוֹסֳפוֹת וז"ל: הָא אֲלִפְעַל בִּנְנָהּ, קֶשֶׁה אֲמַאי לֹא פִּרְיָן בְּפִרְק בִּתְרָא
 דְּעִרְכִּין כִּי הָאִי גּוּוֹנָא. וי"ל דִּהֵּתָם לֹא תִנָּן אֲלֵא אוֹנוּ וְהִיָּה יוֹדַע דְּמִצֵּי לִשְׁנוּיֵי תִרֵּי אוֹנוּ הוּוּ.
 אֲבָל הֵכָא דִּהּוּו ג', בְּשִׁלְשֶׁתָּן לֹא שִׁיָּין לְמִימֵר שֶׁהֵן כְּפוּלוֹת ע"כ. פִּירוּשׁ דְּבִרְיוּ, דְּלוֹמֵר דְּתִרֵּי
 אוֹנוּ הוּוּ הוּי דְּבֵר שְׁלֹא מִסְתַּבֵּר כָּל כַּךְ (וְעִיָּין בְּבֹא מִצִּיעָא י"ח ע"ב אִי חִישִׁינָן לִשְׁנֵי שׁוּרֵי,
 וְע"ע חוֹלִין ה' ע"א דְּמִתְמָה הַגְּמָרָא: אִיתְרַמַּאי מִילְתָּא דְּתִרְוּיָהּ הוּא שְׁמִיָּהּ עוֹרְבִים, וְאִפְשָׁר
 דְּשֵׁם עוֹרְב אִינוּ שְׁכִיחַ כָּלֵל, וְע"ע כְּתוּבוֹת פ"ה ע"ב), וְכִיּוֹן שֶׁא"א לּוֹמֵר דְּבֵר שְׁאִינוּ מִסְתַּבֵּר ג'
 פְּעָמִים בְּזֶה אַחֵר זֶה, ע"כ תִּלְיָן דְּלוֹד וְאוֹנוּ וְגִיָּא הַחֲרָשִׁים אֲלִפְעַל בִּנְנָהּ וְלֹא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון.
 עוֹד סִמָּךְ נָאָה שְׁמַעְתִּי מִר' צְבִי חֲשִׁין שְׁלִיט"א מְקַרְאֵי דְּשִׁמוּאֵל א' ד'-ח' דְּכִתִּיב שֵׁם: וִיקְרָא
 ה' אֶל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי. וִירִץ אֶל עָלֵי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי כִּי קִרְאתִי לִי וַיֹּאמֶר לֹא קִרְאתִי שׁוּב שִׁכְב
 וִילָךְ וּישְׁכֹּב. וִיסָף ה' קִרְא עוֹד שְׁמוּאֵל וַיִּקָּם שְׁמוּאֵל וִילָךְ אֶל עָלֵי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי כִּי קִרְאתִי לִי
 וַיֹּאמֶר לֹא קִרְאתִי בְּנֵי שׁוּב שִׁכְב. וּשְׁמוּאֵל טֵרֵם יָדַע אֶת ה' וְטֵרֵם יִגְלֶה אֵלָיו דְּבֵר ה'. וִיסָף ה'
 קִרְא שְׁמוּאֵל בְּשִׁלְשִׁית וַיִּקָּם וִילָךְ אֶל עָלֵי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי כִּי קִרְאתִי לִי וַיִּבֶן עָלֵי כִי ה' קִרְא לְנַעַר
 ע"כ. חֲזִינָן דְּפַעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּיה חֲשַׁב עָלֵי דְּשְׁמוּאֵל פֻּעַל בְּאוּפֵן מִשׁוֹנָה מִחֲמַת הַדְּמִיוֹן אוֹ כָּל
 דְּבֵר אַחֵר שְׁגוּרִם לוֹ לְטַעוֹת, אֲבָל בְּפַעַם שְׁלִישִׁית הִבִּין דֹּאִינוּ טוֹעָה אֲלֵא שֶׁה' קוֹרֵא לוֹ. וְעַפ"ז
 אֲמַרְתִּי לְפִרְשֵׁי הָא דַּאֲמַרִּינָן בְּדִבְרִים רַבִּה פִּי"א ס"ה, וז"ל, א"ר מֵאִיר הֵלֶךְ מִלֵּאָךְ הַמוֹת אֲצֵל
 מִשֶּׁה וְא"ל הַקִּב"ה שְׁלַחְנִי אֲצִלָּךְ שְׁאֵתָה מִסְתַּלֵּק בְּיוֹם הַזֶּה א"ל מִשֶּׁה לָךְ מִכָּאֵן שְׁאֵנִי מִבְּקַשׁ
 לְמַלֵּס לְהַקְב"ה כו' בֹּא אֲצִלוּ פַּעַם שְׁנִיָּה מַה עָשָׂה מִשֶּׁה הַזִּכִּיר עָלֵינוּ שֵׁם הַמְּפוֹרֵשׁ וּבִרְחָ כו'
 http://www.otzar.org הוֹדַפְסָּ מֵאַתֵּר אוֹצֵר הַחֲכָמָה

כיון שבא אצלו פעם ג' אמר הואיל ומן השם הוא צריך אני לצדק עלי את הדין ע"כ. והוא משום דאמרין בחגיגה ד' ע"ב, ויש נספה בלא משפט, בדברך מקרה איכא דאזיל בלא זמניה. ולהכי חשב משה שפעם ראשונה ושניה הוא מקרה, אבל כשהגיע מלאך המות פעם שלישית הבין שאין זה מקרה אלא מאת ה' היתה זאת.

ואין להקשות דאי אגלאי מילתא למפרע דמועד הוא, א"כ יבואו הניזקין הקודמין ויתבעו נזק שלם. דפשוט הוא דכל שלא היה העדאה, ואפילו לאחר מאה נגיחות, אין הבעלים חייבים נזק שלם. ולא מיבעיא למ"ד לייעודי גברא אלא אפילו למ"ד לייעודי תורא הכי הוא הדין, ובב"ק כ"ד ע"א הוא בעיא דלא איפשיטא אי לייעודי גברא או לייעודי תורא, עיין ברמב"ם פ"ו מהלכות נזקי ממון ה"א. וראיה לדבר הא דאמרין בב"ק ל"ט ע"ב: שור כו' שהלכו בעליו למדינת הים כו' אמר סומכוס הרי הוא בתמותו עד שיעידו בו בפני הבעלים וחכ"א מעמידין להן אפוטרופין ומעידין בהן בפני אפוטרופין ע"כ. משמע דאי לא מצו להעמיד להם אפוטרופוס לכו"ע לא נעשה מועד ואפילו נגח מאה פעמים. ועיין עוד ברמב"ם שם ה"ו עוד יותר מזה, שאפילו שור מועד שנמכר או ניתן במתנה חזר לתמותו, שהרשות שנשתנית משנה דינו ע"כ. ואין לומר דשאני התם דאיכא שני רשות ממש, וכיון שהשור נמצא במקום חדש חוזר לתמותו ממש, דהא שני רשות שהזכיר הרמב"ם אין הכוונה שני רשות ממש, אלא שני בעלים. שהרי כתב הרמב"ם שם, שהיכא שהשאלו או שמסרו לשומר הרי הוא בחזקתו, אפילו ששם איכא שני רשות ממש. וכן מצינו בב"ק מ"ו ע"א, המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן כו', חזין דאע"ג שנשתנה הרשות עדיין למעשה נגחן הוא, ומ"מ לדינא לא הוא אלא תם וכמו שפסק הרמב"ם. וע"כ כמו שכתבנו, דשור מועד בעי העדאה דוקא וללא העדאה נשאר בתמותו. וכן אמרין בב"ק ט"ו ע"א, דרב פפא ס"ל דפלגא נזקא ממונא משום דקסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימן, ובדין הוא דבעי לשלומי כוליה ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייעד תוריה.

ויש להביא ראיה דחזקת ג' פעמים הוא גלוי מילתא מהא דפליגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל ביבמות ס"ד ע"ב ז"ל הסוגיא: מלה הראשון ומת, שני ומת, שלישי לא תמול, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר, שלישי תמול, רביעי לא תמול כו' ע"כ. ומבואר דרבי ורבן שמעון בן גמליאל פליגי אי חזקה היא בב' פעמים או בג' פעמים. דלרבי איכא חזקה כבר בב' פעמים ולהכי במתו שני בנים מחמת מילה אין למול השלישי. ולרבן שמעון בן גמליאל ליכא חזקה רק אחרי ג' פעמים, ואם מתו שנים ראשונים ימול השלישי ואם גם השלישי מת, רק אז לא ימול הרביעי. וביאור מחלוקת רבי ורשב"ג אי חזקה היא בב' פעמים או בג' נבאר לקמן פרק ד'. והנה זה פשוט דחזקה שבנים אלו מתים מחמת מילה, אין זה חזקה המיוסד על רגילות דמאי רגילות שייכא הכא, אלא דאיגלאי מילתא למפרע דילדים אלו חלשים בטבעם ומתים מחמת מילה. ומבואר דחזקה דג' פעמים הוא משום דאיגלאי מילתא למפרע. וכן יש להביא ראיה מהא דאמרין שם בקטלנית: דניסת לראשון ומת, לשני ומת, לשלישי לא תנשא, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לשלישי תנשא, לרביעי לא תנשא, דמילתא דפשיטותא היא דאיגלאי מילתא למפרע דאשה זו לעולם קטלנית היתה. (ומכאן יש להביא ראיה דהא דאמרין דבפעם הב' מקרה הוא, הוא מתורת ודאי, דאל"ה אסורה לינשא משום

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ספק פיקוח נפש. מיהו ממילה ליכא להוכיח כה"ג, דהא מילה עצמה היא ספק פיקוח נפש, דהא חזינן שמחללים עליו את השבת להחם לו מים עיין ברמב"ם פ"ב מהלכות מילה ה"ח, ומ"מ חייבים למול, וא"כ לא מצי לאסור למול מחמת עור ספק פק"נ. ויש לדון בסברא זו, עיין שו"ת ר' ידידיה טיאה ווייל תשובה ס"ב ושו"ת חת"ס יו"ד סימן רמ"ה ואכמ"ל. וכן נמי בהא דאמרינן: ניסת לראשון ולא היו לה בנים, לשני ולא היו לה בנים, לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים, ושיטה זו נאמרה בשיטת רבי דס"ל דבתרי זימני היא חזקה, גם שם ברור הוא דלא אמרינן דאשה זו נתרגלה שלא להוליד בנים, אלא הוא משום דאמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דלעולם עקרה היתה, וכן הביא ראייה זו בחדושי רש"י הכהן שם. וכן הא דאמרינן בעירובין צ"ז ע"א: הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה בודק שנים של יד ואחת של ראש, פירוש דבג' זימנין הוי חזקה, פשוט הוא דהטעם משום דאיגלאי מילתא דסופר זה מומחה הוא, דאטו מי שייך רגילות בזה.

ועוד נראה דמשור המועד גופא איכא ראייה דהוא דוקא גלוי מילתא ולא רגילות, דהא אמרינן בבב"ק ל"ט ע"א דשור האיצטדין אינו חייב מיתה, ופסק הרמב"ם פ"ו מהלכות נזקי ממון ה"ה, שה"נ אינו נעשה מועד. ולפי הנ"ל הטעם פשוט דכיון שמרגילין את השור ליגח הרי אין כאן גלוי מילתא למפרע דשור זה טבעו ליגח. מיהו אי אמרינן דשור נעשה מועד משום רגילות, צ"ע, דהא סוף כל סוף רגילות איכא הכא. ובאור שמח שם פירש וז"ל, דלא שייך העדאה רק במידי דאורחיה לא במידי דמיחסר תמיד מעשה אדם בן דעת אליו מעשה מכוונת מבין דעה כו' ובמועד צריך להיות מטבעו עלול להזיק לא ע"י אדם המשסה אותו עכ"ל. ולפי דבריו צריך לאוקמי דשור האיצטדין אינו נעשה מועד דוקא היכא שלעולם מגיחין אותו, אבל אם נגח ג' פעמים מעצמו לאחר שכבר נתרגל לנגוח אה"נ דנעשה מועד. ולפי דברינו אין צריך לזה, אלא כל היכא שמגיחין את השור אפילו אם לאחר מכן נגח מעצמו ג' פעמים ללא מעשה אדם כלל, בכה"ג לא הוה מועד דאין כאן גלוי מילתא למפרע שזה טבעו.

מכל הנ"ל נראה פשוט וברור דענין חזקה היא גלוי מילתא, דאיגלאי מילתא למפרע דכך היה דבר זה לעולם. ובשור שנגח ג' פעמים אמרינן איגלאי מילתא למפרע דמנגיחה הראשונה מועד היה, ואם אח"כ חזר בו שלשה פעמים, הרי מהפעם הראשונה שחזר בו איגלאי מילתא למפרע דתם היה באותה שעה (מיהו עיין לקמן פרק ד' שפירשנו בדרך אפשר שחזרה הוא מטעם שנתרגל שלא לנגוח). וכן בחזקת ג' שנים, שבאכילה ראשונה שלא מחה מרא קמא תלינן דמקרה הוא, וכן בפעם שנייה. אבל בפעם שלישית אמרינן דאין זה מקרה, אלא דאיגלאי מילתא למפרע דשדה זו מכורה הבעלים הראשונים לזה האחרון ולהכי לא מיחה בו כלל. וה"נ בכל חזקה דילפינן משור המועד וכגון וסתות דקיי"ל דבראתה ג' פעמים בא' לחדש דקובעת לה וסת, והוא מדין חזקת ג' פעמים של שור המועד כדמשמע להדיא בבב"ק ל"ז ע"ב, ה"נ צ"ל דאיגלאי מילתא למפרע דמפעם ראשונה היה לה וסת קבוע. וכן כתבו התוספות בפירוש בנדה י"ב ע"ב בד"ה אילו.

אלא דיש להקשות קושיא עצומה בהא דילפינן לוסתות משור המועד. דבשלמא אי אמרינן דחזקה דג' פעמים הוה משום רגילות אתי שפיר. דשור מתרגל להיות מועד אחר ג' נגיחות וכן אשה מוחזקת לראות בא' בחדש אחרי ג' פעמים שראתה בא' בחדש. אבל אי אמרינן

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

דחזקת ג' פעמים הוא משום גלוי מילתא קשה לפי מה דפליגי אמוראי בב"ק ט"ו ע"א וז"ל הסוגיא שם: רב פפא אמר [פלגא נזקא] ממונא, קסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימן ובדין הוא דבעי לשלומי כוליה ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייער תוריה. רב הונא בריה דרב יהושע אמר [פלגא נזקא] קנסא, קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לשלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דלנטריה לתוריה. ושם עמוד ב' אמרינן דהלכתא פלגא נזקא קנסא. ולפי זה אמרינן דשור סתם אינו רגיל בנגיחה כלל, ואם נוגח פעם ראשונה אמרינן דאע"ג דמשונה הוא מ"מ הויא מקרה, ואחרי ג' פעמים שעושה דבר משונה אמרינן דאין זה מקרה אלא חזקה. אבל בוסתות הרי רוב הנשים יש להן וסת לראות בזמן ידוע כלשון המחבר בשו"ע יו"ד סימן קפ"ד ס"א. ואשה שרואה בא' לחדש אין זה משונה כלל, שהרי אם לא ראתה בא' היתה רואה בב' או בג' או בכל אחד משאר ימות החדש, ואדרבה אם לא היתה רואה היה נחשב משונה. ורק אח"כ אם ראתה פעם שנייה בא' לחדש, אז אמרינן שאע"ג דמשונה הוא שראתה דוקא באותו יום מ"מ אפשר דהוה מקרה, ובפעם הג' שראתה בא' לחדש קבעה לה וסת. יוצא א"כ שאשה קובעת לה וסת אחרי ב' מקרים משונים, ושור המועד אתחזק רק אחרי ג' מקרים משונים. (ועיין ברשב"א ב"ק ל"ז ע"ב ד"ה ושמואל, דמשה בין ראיות לשוורים.)

ויש ליישב, דגם בשור המועד נגיחה ראשונה לא הויא משונה, דתמיד לכל כלל יש יוצא מן הכלל. וא"כ נגיחה ראשונה לא נחשב משונה כלל וגם בשור המועד החזקה נקבע רק אחרי ב' פעמים של שנוי. אלא שאחרי ב' פעמים של שנוי איגלאי מילתא למפרע דנגיחה ראשונה לא היתה מקרה אלא נגיחה של שור מועד. וה"נ גבי אשה שאחרי שראתה ג' פעמים בא' לחדש, איגלאי מילתא דראייה ראשונה לאו מקרה היתה שראתה בא' בחדש, אלא היא ראייה ראשונה של וסת קבוע של א' בחדש.

ונראה להביא ראיה דבפעם אחת לא הויא דבר משונה מהא דאמרינן בב"ב צ"ג ע"א: שור שהיה רועה ונמצא שור הרוג בצדו, אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה מועד לישוך, אין אומרים בידוע שזה נגחו וזה נשכו ע"כ, וכן נפסק בשו"ע חו"מ סימן ת"ח ס"ב. וכתב הרשב"ם שם: והאי דנקט שהיה רועה משום דדרך שוורים הרבה להיות לשם ואיכא לספוקי בשוורים טובא ע"כ. מיהו מלשון הגמרא, אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח, משמע שאין שם שור אחר שמועד ליגח, דאל"ה מי שייך לשון אע"פ. וא"כ קשה מאי רבותא איכא בהא דיש שם שוורים טובא, כיון שכולם תמים הם תו ליכא למיתלי אלא בשור מועד זה, ומאי הא דאמרינן, אע"פ. ונראה מהכא שפעמים שור תם נמי נוגח ואין זה דבר משונה, ולהכי אי אפשר לתלות נגיחה זו בוודאות דוקא בשור המועד, וע"ע ברמב"ן שם.

וכן יש להביא ראיה מהא דאמרינן בברכות ל"ג ע"א, ראה שוורים, פוסק (פירוש, פוסק באמצע תפילתו), דתני רב אושעיא מרחיקין משור תם חמשים אמה ומשור מועד כמלא עיניו, וכן נפסק בשו"ע או"ח סימן ק"ד ס"ד. ובפירוש הרי"ף לתלמידי רבינו יונה כתוב, מרחיקין משור תם חמשים אמה כל זמן שלא הועד נקרא תם ואפילו לא היה בא כנגדו פוסק ומרחיק בענין שלא יפחד ממנו. ואפשר שזה היה בשוורים שלהם שהיו מזיקים אבל בשוורים שלנו המסורסין אין צורך לפסוק ע"כ, וכן הביא דומה לזה בשו"ע שם, ואם שוורים שבמקום ההוא

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

מוחזקים שאינם מזיקים אינו פוסק ע"כ. ומבואר מזה, ששור תם בעלמא, יש לחוש שמא יגח, ולהכי מצי להפסיק בתפילתו. ודוקא בשור שמוחזק שאינו נוגח (או מסורס דהויא כהוחזק), רק בכה"ג אין לחוש שמא יגח.

ולפי זה יש לפרש למה רבי ורשב"ג פליגי דוקא אי חזקה הויא בב' פעמים או בג' פעמים, אבל בפעם אחד לית מאן דס"ל דאיכא חזקה, והוא משום דמקרה אחד אינו נחשב משונה כלל, וע"כ אי אפשר לטעון שיש בזה חזקה. (ועיין לקמן פרק זה ד"ה וכתב הבית יוסף).

וסברא זו, שב' נגיחות אחרונות הויא גלוי מילתא דגם נגיחה ראשונה שאינה משונה מועד היתה, נמצאת להדיא בסוגיין דב"ק ל"ז ע"ב דהכי אמרינן התם: שמע קול שופר ונגח, קול שופר ונגח, קול שופר ונגח, נעשה מועד לשופרות. פירוש, שקול השופר גורם לשור לנגוח דהשופר סימן למלחמה וכהא דכתיב, כי קול שופר שמעת נפשי תרועת מלחמה (ירמיה ד' י"ט), ועוד רבות. ועל כן כששמע השור קול שופר ג' פעמים ונגח הרי הוא מועד לשופרות. ומקשה הגמרא: פירוש דבכל שור מועד הכי הוא. דאם נגח ג' פעמים ללא טעם אמרינן דאיגלאי מילתא דמועד הוא, וא"כ ה"נ הכא שנגח ג' פעמים כששמע קול שופר איגלאי מילתא דמועד הוא לשופרות שמעוררות אותו למלחמה. ומתרגמת הגמרא: מהו דתימא הך שופר קמא סיוטא בעלמא (פירש"י שנבעת מקול השופר) הוא דנקטיה, קמ"ל. פירוש, דאפשר דנגיחה ראשונה לא הויא משום התעוררות למלחמה אלא משום שהשור נבעת, ואחרי ששמע את הקול פעם שנית כבר לא נבעת אלא התרגל לקול השופר ולא נוגח מחמת הפחד (דומה להא דאמרינן בגיטין נ"ו ע"ב גבי יתוש של טיטוס הרשע שלאחר ל' יום כבר נתרגל אל הקול) אלא נוגח מחמת שהתעורר למלחמה, וא"כ יוצא שאין כאן ג' נגיחות של התעוררות למלחמה, וקס"ד דהויא מועד רק לאחר ד' נגיחות של שמיעת קול שופר, קמ"ל דבב' נגיחות אחרונות איכא גלוי מילתא שגם נגיחה ראשונה היתה של התעוררות למלחמה.

והא דהגמרא מביאה לחידוש זה הכא, דהרי לפי דברינו בכל שור מועד הכי הוא, שאחרי ב' מקרים משונים איגלאי מילתא דגם נגיחה ראשונה שאינה משונה נגיחה של מועד היתה, יש לפרש הכי. דבשלמא בכל שור מועד שנוגח סתם הרי אחרי ב' מקרים משונים שפיר איכא למימר דאיגלאי מילתא שכל הג' נגיחות הוי נגיחות של שור מועד, שהרי אין טעם לתלות נגיחה ראשונה במקרה אחר. אבל הכא כיון שאינו נוגח אלא כששומע קול שופר יותר יש לצדד שנגיחה ראשונה הויא משום שנבעת, שהרי ברור הוא שקול השופר גורם לפחד. וע"ז קאמר הגמרא, קמ"ל, דכיון ששמע השור קול שופר עוד ב' פעמים ושוב נגח, הרי איגלאי מילתא דכולם באו מחמת שנתעורר למלחמה. מבואר משקלא וטריא זו, דאפילו אם יש לומר דנגיחה ראשונה היתה מחמת פחד, מ"מ כיון דבאו אחרינו עוד ב' נגיחות משונות סגי בהכי לאיגלויי דכולם הוי נגיחות של שור מועד. וא"כ ה"נ בכל שור מועד, ב' נגיחות משונות אחרונות מגלות שגם נגיחה ראשונה שאינה משונה היתה נגיחה של שור מועד. והוא הדין והוא הטעם בכל חזקה אחרת כגון וסתות וכדומה.

והנה בשו"ע יורה דעה סימן קפ"ט סעיף י"ט כתב וז"ל: יש קובעת וסת על ידי מקרים שיארעו בגופה כגון שמפקת כו' וכן אם מתעטשת דרך מטה או חוששת בפי כריסה ובשיפולי מעיה כו' בכל אחד מאלו אם יארע לה שלשה פעמים וראתה קבעה לה וסת. שבכל פעם <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

שהיא חוששת מהם אסורה לשמש. ומיהו בפיהוק או עיטוש של פעם אחד אין הוסת נקבע, אלא כשעושה כן הרבה פעמים זה אחר זה. ואם אירע לה שלשה פעמים, שבכל פעם עשתה כן הרבה פעמים, הרי זה וסת. וכתב בש"ך סקנ"ד וז"ל: אלא כשעושה כן הרבה פעמים כו', דאל"כ אין הוסת נקבע בכך כי זה דרך כל העולם ואין כאן שינוי עכ"ל. וקשה דמה בכך אם אין כאן שינוי, הרי גם בראתה ג' פעמים בא' בחדש אין כאן שינוי, כי דרך האשה לראות מחודש לחודש וא"כ היאך קובעת לה וסת ליום החדש. אלא פירוש הדברים כך הוא, דבראתה ג' פעמים בא' לחדש הוא דבר משונה שתראה ג' פעמים באותו יום ולפיכך קבעה לה וסת. אבל אם ראתה ג' פעמים ובכל פעם פיהקה רק פעם אחת אין כאן דבר משונה כלל, ולהכי לא הוא וסת הגוף. והיכא שראתה ג' פעמים ובכל פעם פיהקה פעמים רבות הוא דבר משונה, ולהכי קבעה לה וסת. אבל אפילו בכה"ג שראתה כשפיהקה פעמים רבות ראייה ראשונה אינה נחשבת דבר משונה, משום דתמיד יש דברים היוצאים מן הכלל וכמש"כ.

וכתב הבית יוסף חושן משפט סימן ל"ה בד"ה שוטה וז"ל: בפרק קמא דחגיגה אמרינן איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות כו' ונראה לי שאין הכונה שבפעם אחת שיעשה אחד מאלו דרך שטות מיקרי שוטה אלא כשדרכו בכך וזהו שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהלכות עדות ה"ט) ונמצאת דעתו משובשת תמיד כנ"ל עכ"ל. והביא דבריו בש"ך יו"ד סימן א' סקכ"ג. מיהו בראש יוסף למהר"י אישקאפה חו"מ שם אות ו' השיג עליו, וס"ל בדעת ר' יוחנן דאפילו בעשה רק מעשה אחד של שטות נקרא שוטה, וכן החזיק אחריו בתבואות שור לשמלה חדשה סימן א' אות מ"ו. (והביא ראייה מהא דמצינו בסריס שבסימן אחד הו"ל סריס עיין יבמות פ' ע"ב ובתוספות שם ד"ה כי פליגי, ובשו"ת חת"ס ח"ד אבן העזר ב' סימן ב' ס"ל דאין זה דמיון כלל.) ועיין בשפת אמת חגיגה שם שדחה ראיית הראש יוסף. ובכדי שלא יקשה מדברי הראש יוסף אהא דאמרינן למעלה דבפעם א' אין זה דבר משונה כלל נראה לומר, דזה ודאי דלא פליג אהא דאמרינן בכל הש"ס דחזקה אינה אלא לאחר ב' או ג' פעמים, אבל ס"ל דבשוטה לא בעינן חזקה כלל, אלא במעשה אחד הרי הוא שוטה. וזה דומה לכלל הני פסולין לעדות הביאם בשו"ע חו"מ סימן ל"ד כגון רשע או אוכל בשוק וכדומה, דסגי בפעם אחת, עיין שו"ת הרשב"א ח"א סימן תקצ"ד. מיהו מהר"י קארו ס"ל דבשוטה מדין חזקה אתינן עלה, ובעינן ג' פעמים כבכל התורה כולה. (והא דסגי בפעם אחת בכדי למקרי רשע, הוא משום דבמעשה אחד נקרא רשע ואיתרע לה חזקת כשרות דיליה. מיהו הא תינח ברשע שעשה מעשה במזיד, אבל בשוטה הרי אמרינן לעיל דמעשה אחד אינו משונה כלל, וצ"ע. ועיין עוד בזה בברכי יוסף אורח חיים סימן נ"ח סק"ו, ואכמ"ל.)

ג. אופן אחר בחזקה דשור המועד

ע"פ כל הנ"ל יש לתמוה על הא דאיתא בטור או"ח סימן קי"ד וז"ל: ירושלמי (תענית פ"א ה"א) המתפלל ואינו יודע אם הזכיר (משיב הרוח) אם לאו, קודם ל' יום חזקה מה שהוא למוד מזכיר מכאן ואילך מה שצריך מזכיר כו'. (ומירושלמי זה יש להעיר על מש"כ הרשב"א ברכות ט"ז ע"א בפירוש דברי רש"י דמשכח"ל דברים שאפילו אומרם תמיד וכגון אמת וציב, מ"מ לא אמרינן שנתרגל לשוננו עיי"ש.) והר"ם מרוטנבורק היה רגיל לומר בשמיני עצרת ברכת אתה גבור תשעים פעמים עד משיב הרוח ומוריד הגשם כנגד ל' יום שאומר <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

אותו ג' פעמים בכל יום, ועכשיו אם היה מסופק אין צריך לחזור. וראיתו מפרק כיצד הרגל (בבא קמא כ"ד ע"א) דאמר גבי שור המועד ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כ"ש, ה"נ כיון דאחר ל' יום אם הוא מסופק א"צ לחזור כ"ש צ' פעמים ביום אחד. ובטור שם הביא בקיצור מש"כ על זה רבינו פרץ, והדברים בשלימותם נמצאים בהגהות רבינו פרץ לתשב"ץ קטן סימן רכ"ה וז"ל שם: ומיהו לא חזינן לרבנן קשישי מארץ צרפת דעבדי הכי, דאין הנדון דומה לראיה דדוקא גבי שור המועד דהוי טעמא משום דאתחזק ליגח והלכך אם הוחזק ג' פעמים רחוקות כ"ש בג' קרובות. אבל משיב הרוח שאינו רגיל בו והדבר תלוי בהרגל לשונו, כשהרגל לשונו על סדר תפלתו כשמתחיל התפלה כסדר הברכות מגן אברהם אתה גבור, אבל כשמרגיל לומר אתה גבור לבד בלא ברכה ראשונה דמגן אברהם משום הכי לא הוי חזקה כשאומר אותו כסדר ע"כ. ופירש דבריו באבודרהם בפירוש תפילת שחרית של חול הובא בבית יוסף שם, דגבי שור המועד החזקה נסובה על הנגיחה גרידא דהיכא שנגח ג' פעמים איתחזק מועד. אבל בתפילה עיקר החזקה הוא הרגל שיגרת לשונו ושיגרת לשונו הוא דוקא מתחילת שמו"ע, ואפילו אם אומר אתה גבור צ' פעמים אין זה הרגל שגרת לשונו שבשעת התפילה. ולפי דברי רבינו פרץ יוצא שאם אומר מתחילת שמו"ע עד משיב הרוח כו' מכלכל חיים בחסד צ' פעמים ביום אחד, אה"נ דבכה"ג הויא חזקה ^{בבא} דאמרין בשור המועד קירב נגיחותיו לא כ"ש. והמהר"י אבוהב (הובאו דבריו בב"י שם) הבין את דברי הר"פ באופן אחר, והוא מפני שלא ראה אלא דברי ר"פ המובאים בקיצור בטור שם ולא ראה דבריו באריכות בהגהותיו לתשב"ץ. (ויש לציין שכדברי הרי"א נמצא במנהגים לר"א קלוזנר סימן ס"ב הגה ד', אבל אינו מזכיר שם לרבינו פרץ.)

ויש להקשות רבינו פרץ ידידיה אדידיה. דבתוספות רבינו פרץ ברכות י"ב ע"ב כתב וז"ל: אם ספק לו אם אמר (זכרנו לחיים, מי כמוך, המלך הקדוש וכו') אם לאו, מחזירים אותו (רבינו פרץ ס"ל, דאפילו לא אמר זכרנו או מי כמוך חוזר נמי לראש התפילה), כדאיתא בירושלמי דתענית פרק קמא, היה מתפלל ואינו יודע אם הזכיר משיב הרוח, אמר ר' יוחנן כל שלשים יום בחזקת מה שהוא למוד הזכיר, פירוש שלא אמר אלא כמו שהוא למוד עד עתה כו' עכ"ל. והשתא בשלמא לשיטת המהר"ם דאיכא הרגל אפילו בפסוק אחד, א"כ היכא שמסופק אם אמר זכרנו לחיים איכא הרגל של ברכה ראשונה וחזקה מה שהוא למוד מזכיר ולא אמר זכרנו לחיים וצריך לחזור. וכן היכא שמסופק אם אמר מי כמוך איכא הרגל של ברכה אתה גבור וצריך לחזור. אבל לדברי רבינו פרץ דהרגל איכא רק מתחילת שמו"ע, א"כ בשלמא היכא שמסופק אם אמר זכרנו לחיים אמרינן דחזקה מה שהוא למוד מזכיר וצריך לחזור. אבל היכא שמסופק אם אמר מי כמוך, הרי כיון שאמר זכרנו לחיים תו ליכא הרגל לשונו וא"כ לא הויא אלא ספק השקול, וכיון דקיי"ל ספק ברכות לקולא, הרי אין לו לחזור. דומה להא דכתב במשנה ברורה סימן תקפ"ב סק"ד וז"ל: ואם בר"ה ויה"כ נודע לו שהתפלל על הסדר לומר ובכן תן פחדך וגו' רק שמסופק בגמר הברכה אם סיים המלך הקדוש אפשר דא"צ לחזור דאולי לא שייך לומר בזה כהרגל לשונו בכל השנה מחמת התוספות שמוסיף לומר קודם סיום הברכה ע"כ. ויש ליישב, דגבי משיב הרוח ומוריד הגשם איירי דבא לחדש הרגל חדש של אמירת משיב הרוח, ועל זה אומר רבינו פרץ דאי אפשר לחדש הרגל חדש רק מתחילת התפילה. אבל לגבי מי כמוך איירי שמשום שאמר זכרנו לחיים בא לבטל ההרגל

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

של ברכת אתה גבור בכדי להסתפק אם אמר מי כמוך, בכה"ג לא אמרין דההרגל נתבטל, אלא ההרגל עומד על כנו עד שיבטל ההרגל ברכת אתה גבור בעצמה. ואין זה דומה לאחר שהתחיל ובכך תן פחדך ונסתפק אם סיים המלך הקדוש או האל הקדוש, דשם ליכא ההרגל ברכה כלל. (ועיין באשל אברהם לרא"ד מבוטשאטש שנדפס בשו"ע הוצאת מכון ירושלים סימן תקפ"ב ס"א בד"ה מסופק ואילך.)

ובהגהות הפלאה לשו"ע או"ח סימן תקפ"ב במג"א סק"א (נדפס בהוצאה הנ"ל בילקוט מפרשים) הביא ראייה לשיטת רבינו פרץ וז"ל: קצת נראה ראייה דלא מהני ההרגל קצת תיבות אלא בהמשך ענין שלם תדע דקאמר (ברכות ט"ז ע"א) דהיכא דפתח למען ירבו ימיכם וגו' סירכא נקט ואתי אע"ג דוכתבתם שוה בפרשה ראשונה ושניה אלא דתליא בהמשך כל הפרשה כו' ע"כ. פירוש דאמרין בברכות שם דהיכא שהיה עומד בוכתבתם ואינו יודע אם בוכתבתם שבפרשה ראשונה אם בוכתבתם שבפרשה שנייה חוזר לוכתבתם שבראשונה. וה"מ שלא התחיל למען ירבו ימיכם אבל אם התחיל למען ירבו ימיכם אין צריך לחזור דסירכיה נקט ואתא, וכן פסק בשו"ע או"ח סימן ס"ד ס"ד. ולכאורה מכאן יש סמך לדברי הר"פ דההרגל הלשון הוא ביותר מפסוק אחד. דבשלמא אי אמרין דההרגל לשון הוא בפרשה שלימה, א"כ ההרגל הלשון מתחיל מוהיה אם שמוע וגו' וממשיך עד למען ירבו. אבל אי אמרין כשיטת המהר"ם דההרגל לשון אינו אלא פסוק אחד ולא יותר קשה, דמנין לנו דאם אמר למען ירבו וכתבתם דהוי אחר וכתבתם דפרשה שנייה, אולי הוי לאחר וכתבתם דפרשה ראשונה. ויש ליישב בפשיטות דהמהר"ם ס"ל דתרויהו איתנהו, דהיינו ההרגל לאחר פסוק אחד וההרגל פרשה שלימה. וא"כ אה"נ דמשום ההרגל לשון דפסוק אחד אפשר לומר דאמר למען ירבו לאחר וכתבתם דפרשה ראשונה, אבל כיון דאיכא גם ההרגל של כל הפרשה כולה הרי שאמר למען ירבו אחרי וכתבתם דפרשה שנייה דוקא. ולהכי דייק בהפלאה וכתב: קצת נראה ראייה, דהרי אפשר לדחות ראייה זו בשופי.

נחזור לענייננו, בין למהר"ם ובין לר"פ קשה טובא, מה ענין שור המועד להכא. דאה"נ דלא ילפינן משיב הרוח משור המועד לענין עצם החזקה, דהרי בשור המועד סגי בג' פעמים ובמשיב הרוח בעינן ל' יום, אבל היאך ילפינן דין דקירב נגיחותיו משור המועד למשיב הרוח, דהא לכאורה אין הנדון דומה לראיה כלל. דבשור המועד אמרין דלאחר שנגח ג' פעמים איגלאי מילתא למפרע דמועד היה, וע"ז אמרין דאם בריחק נגיחותיו איגלאי מילתא למפרע, כ"ש בקירב נגיחותיו איגלאי מילתא למפרע. אבל לענין אמירת משיב הרוח ומוריד הגשם הא לא איירי בגלוי מילתא כלל אלא ברגילות, ואם נתרגל לאחר ל' יום מי יימר דיכול להתרגל ביום אחד.

ועוד יש להקשות, דהרי אפילו תינח דבשור שנגח ג' פעמים הויא משום רגילות, אבל זה פשוט דלא בעינן ג' ימים זה אחר זה, ואם נגח בא' בשבת ובה' בשבת ובשבת באופן שלא חזר בו באמצע, ודאי שנעשה מועד בג' נגיחות אלו. (דלא כמש"כ במלבי"ם שמות כ"א אות ק"ד. ועיין סוגיין דב"ק ל"ז ע"א ואילך וברמב"ם פ"ו מהלכות נזקי ממון ה"ט ואילך ופשוט. ועיין בקובץ חידושי תורה זרע ברכ' י"ל ע"י מערכת דובב מירשים ירושלים תשס"ב עמוד קל"ח בדיני וסתות מאת ר' אברהם גנחובסקי.) וא"כ בכה"ג אמרין שפיר דריחק נגיחותיו

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

חייב קירב נגיחותיו לא כ"ש. אבל בתפילה אם התפלל עשרה ימים ושוב לא התפלל למשך עשרה ימים וחזר חלילה למשך נ' יום, לא כתיב בירושלמי התם דנעשה חזקה בזה, ומסתבר דלא הוא חזקה (וע"ע בשו"ת פרח שושן או"ח כלל א' סימן ב'). ובאופן אחר, אם החסיר מהג' נגיחות ברור שלא נעשה מועד כלל, אבל אם במשך ל' יום אלו החסיר כמה תפילות הרי שלאחר ל' יום עדיין יש חזקה, וכמש"כ בט"ז שם ס"ק י"ג, ועיין נמי בספר יהושע פסקים וכתבים אות רפ"ט. וא"כ כיון שעיקר הרגילות שם תלוי במספר הימים, מי יימר דבכה"ג נמי אמרינן, קירב נגיחותיו לא כ"ש. וצריך לדחות כמו שכתב בדרכי משה, דהמהר"ם ס"ל דעיקר הרגילות תלוי במספר התפילות ולא במספר הימים, וכן נקט במגן אברהם שם סק"ב, ובט"ז שם סק"ג פליג עיי"ש.

עוד הקשה בדרישה שם ס"ק ג', דק"ו דקירב נגיחותיו הוי לדברי ר' מאיר ור' יהודה פליג וס"ל דבקירב נגיחותיו לא נעשה מועד, ואנן פסקינן כר' יהודה. דהכי אמרינן בתענית כ"א ע"א: תנו רבנן עיר המוציאה חמש מאות ואלף רגלי כגון כפר עכו ויצאו הימנה תשעה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר, ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר, ופירש"י שם כ"א ע"ב, דאקראי בעלמא הוא. ועיר המוציאה חמש מאות רגלי כגון כפר עמיקו ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר. ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר. דרוקרת עיר המוציאה חמש מאות רגלי הוה ויצאו ממנה שלשה מתים ביום אחד, גזר רב נחמן בר רב חסדא תעניתא. אמר רב נחמן בר יצחק כמאן כרבי מאיר דאמר ריחוק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן. ובטור סימן תקע"ו כתב: ואיזהו דבר, עיר שיש בה ת"ק רגלי ויצאו ממנה ג' מתים בג' ימים בזה אחר זה הוי דבר, ביום א' או בד' ימים אינו דבר ע"כ. וא"כ אדרבה מכאן ראייה להיפך, דקירב נגיחותיו גבי דבר אינו חזקה, ואם כן ה"ה אם אמר משיב הרוח צ' פעמים ביום אחד אינו מועיל.

עוד הקשה בספר לוי חן פרשת משפטים בד"ה כתב בטור, דאפילו אי קיי"ל כר' מאיר בהא דריחוק נגיחותיו וכו' עדיין קשה מדברי התוספות ב"ק כ"ג ע"ב בד"ה שיהו, שכתבו בשיטת ר' מאיר וז"ל, וג' פעמים ביום אחד נראה דאין מועיל לחזרה אע"פ שמועיל להעדאה, דה"נ אשכחן לר' שמעון דבשלשה פעמים הוי מועד ובחזרה בעי ג' ימים ע"כ. פירוש, דאפילו ר' מאיר לא אמר דבריו אלא בהעדאה אבל בחזרה אינו מועיל ג' פעמים ביום אחד אלא בעינן ג' פעמים בג' ימים. וא"כ במשיב הרוח שחצי שנה אומר משיב הרוח וחצי שנה אינו אומר משיב הרוח, ואם רוצה להתרגל שוב לומר משיב הרוח צריך לחזור בו מחזקתו הקודמת, בכה"ג לא אמרינן קירב נגיחותיו לא כ"ש, וה"נ לא יועיל אמירת משיב הרוח צ' פעמים ביום אחד, וקשה על המהר"ם. ועיין בשו"ת גינת ורדים או"ח כלל א' סימן כ"א מה שדן בזה.

ונראה דמשום הני קושיות כתב הב"ח וז"ל: נלפענ"ד דלא נעלם מעיני הרמ"מ דחייב ראייה זו בכמה דחויים, אלא עיקר טעמו דהר"מ דסברא אלימתא היא דכשהרגיל לשונו צ' פעמים זו אחר זו דשוב לא יהא טועה לומר הפך הרגל לשונו, אלא שהביא סמך לזה משור שנגח דאעפ"י שאינה ראייה גמורה זכר לדבר מיהא איכא.

מיהו במגן אברהם שם סק"ג חידש הבנה חדשה בחזקה דשור המועד ועפ"ז כתב לתרץ דברי המהר"ם. וז"ל המג"א: וי"ל דשאני התם דאמרינן דבאותו יום תונבא (פירוש, שבוש מיהו במגן אברהם שם סק"ג חידש הבנה חדשה בחזקה דשור המועד ועפ"ז כתב לתרץ דברי המהר"ם. וז"ל המג"א: וי"ל דשאני התם דאמרינן דבאותו יום תונבא (פירוש, שבוש

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

הדעת, עיין מאירי עירובין ס"ח ע"א ד"ה הוזכר) הוא דנקט ליה, וכן גבי דבר אמרינן אותו היום האויר משונה. משא"כ הכא, אם הורגל כשאומרם מפוזרין ק"ו ברצופין. וה"ק, כיון דלר"מ אפילו בשור סובר ק"ו וכ"ש הכא. ואע"ג דלא קי"ל כר"מ בשור, בהא מיהו קי"ל כוותיה ע"כ, וכן תירץ בשו"ת גינת ורדים הנ"ל. פירוש דבריו, דאה"נ שור המועד נהפך למועד על ידי רגילות, אבל בעינן הוכחה דנגיחה זו יסודה מטבע הנוטה למועד ולא נגיחה שבא מחמת דבר אחר כגון תונבא או ביעתותא (כגון הא דאמרינן גבי שמע קול שופר ונגח) וכדומה. ויוצא א"כ דנגיחה ג' פעמים פועל ב' דברים. א' דשור תם מתרגל להיות מועד אחרי שנגח ג' פעמים. וב' דאחרי נגיחה ג' פעמים איגלאי מילתא למפרע דנגיחות אלו הם נגיחות של שור שנהפך למועד, דבנגיחה ראשונה אפשר לתרץ דלא הוי נגיחה שמקורה בטבע הנוטה למועד אלא משום תונבא וכדומה וכן נגיחה ב' אפשר לתרץ, אבל לאחר ג' נגיחות איגלאי מילתא למפרע דג' נגיחות אלו היו נגיחות של מועד. (כעין זה כתב הרב נתנאל ליבערמאן בחוברת קול התורה חוברת כ"ו תשרי תש"נ עמוד ל"ד ואילך, אבל סברת המג"א עולה יפה יותר).

ולפ"ז שפיר אפשר למילף משור המועד לכל התורה כולה גם דין רגילות וגם דין גלוי מילתא, ומיושבים דברי המהר"ם. דר' מאיר דאמר ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן איירי גם ארגילות וגם אגלוי מילתא, ור' יהודה ס"ל כר' מאיר בחדא ופליג עליה בחדא. ס"ל כר' מאיר דבקירב נגיחותיו איכא רגילות מק"ו, ופליג עליה בגלוי מילתא, דהיכא שקירב נגיחותיו אמרינן דתונבא הוא דנקט לכולהו נגיחות, וליכא גלוי מילתא דנגיחות אלו של טבע הנהפך למועד וא"כ אין כאן הוכחה לחזקה. וכן נמי בדבר דהתם איירי רק בגלוי מילתא ס"ל לר' יהודה דהיכא שמתו ג' אנשים ביום אחד תלינן דהאויר משונה ולהכי מתו כל הג' אנשים, וא"כ אין כאן גלוי מילתא לדבר. ור' מאיר ס"ל דכמו דבג' ימים לא תלינן דמתו האנשים מחמת אויר משונה ה"נ ביום אחד לא תלינן דג' אנשים מתו מחמת אויר משונה, וא"כ עדיין איכא גלוי מילתא ואיכא חזקה. אבל גבי משיב הרוח דהתם איירי דוקא ברגילות של אמירת משיב הרוח צ' פעמים, כו"ע ס"ל דאם אמר צ' פעמים משיב הרוח ביום אחד הויא רגילות. וזהו כוונת המג"א במש"כ: כיון דלר"מ אפילו בשור סובר ק"ו וכ"ש הכא, פירוש דבשור צריך ק"ו דקירב נגיחותיו גם לרגילות וגם לגלוי מילתא ומ"מ ס"ל לר"מ ק"ו אפילו דר' יהודה פליג עליה גבי גלוי מילתא, א"כ כ"ש הכא דאנו דנים משום רגילות גרידא ס"ל לר"מ הק"ו.

ועפ"ז יש ליישב קושית הלוי' חן הנ"ל, דהא דלא מועיל חזרה ג' פעמים ביום אחד לר' מאיר הוא דוקא לגבי דין גלוי מילתא, אבל ברגילות מועיל חזרה נמי. וא"כ לגבי אמירת משיב הרוח אפילו אם בזה חוזר מהרגלו הקודם אין בחזרתו אלא משום רגילות ולא בעי גלוי מילתא כלל, בכה"ג אמרינן ק"ו דקירב נגיחותיו. אבל גבי חזרה דשור המועד דהתם בעינן נמי גלוי מילתא, בגוונא דא ס"ל לר' מאיר דלחזרה לא מועיל ק"ו דקירב נגיחותיו וליכא גלוי מילתא.

ולפי סברת המג"א יש לפרש מחלוקת ר' יוחנן ור' הונא בחגיגה ג' ע"ב, דהכי אמרינן התם: תנו רבנן איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלך בבית הקברות והמקדע את כסותו. איתמר רב הונא אמר עד שיהו כולן בבת אחת רבי יוחנן אמר אפילו באחת מהן. היכי דמי, אי דעביד להו דרך שטות אפילו בחדא נמי, אי דלא עביד להו דרך שטות אפילו כולו נמי לא.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

לעולם דקא עביד להו דרך שטות, והלן בבית הקברות אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד והיוצא יחידי בלילה אימור גנדרופס אחדיה והמקרה את כסותו אימור בעל מחשבות הוא, כיון דעבדינהו לכולהו הוה להו כמי שנגח שור חמור וגמל ונעשה מועד לכל ע"כ. והנה בשיטת ר' יוחנן צריך לומר דבג' מעשים דומים של שטות נתרצל להיות שוטה, דליכא למימר דבג' מעשים איכא גלוי מילתא, דאי הכי תקשי עליה למה לא ס"ל כר' הונא דאמר דעשה כן לטעם מסוים, וכגון בלן בבית הקברות דעשה כן כדי שתשרה עליו רוח טומאה. אבל אי אמרינן דבג' מעשים של שטות נתרצל להיות שוטה, הרי אפילו אם עשה כן לטעם מסוים, סוף סוף עשה ג' מעשים באופן שטות וא"כ נתרצל להיות שוטה. ורב הונא פליג וס"ל דאפילו אם עשה ג' מעשה שטות, אבל מ"מ בעינן שמעשים אלו יהא מעשה של שוטה או אחד הראוי להיות שוטה וכסברת המג"א גבי שור המועד, ולפיכך היכא שיש לתרץ מעשיו לא נתרצל להיות שוטה. ולהכי מדמה ליה לשור המועד, דכמו שבשור המועד אם נתרצל לנגוח מין בהמה אחת הוא מועד למין זה ולא אמרינן דנתרצל לכולם, ובעינן הרצל לג' בהמות שונות בכדי שיהיה מועד לכל, ה"נ בשוטה כל עוד דאיירי במעשה אחד או שנים אפשר לתרץ מעשיו, ורק היכא שנתרצל לג' מעשים שונים הוא שוטה לכל, וכן פירש בחזון יחזקאל שעל תוספתא בבא בתרא פ"ב ה"א בהשמטות ומילואים בהערה שם, ובמקום אחר הארכנו בענין זה טובא.

ואין לומר דלר' יוחנן דסובר דאחרי ג' מעשים דומים של שטות נתרצל להיות שוטה ולא בעינן גלוי מילתא, ה"נ היכא שקירב נגיחותיו ג' פעמים נתרצל להיות נגחן דלא בעינן גלוי מילתא, דאין לדמות שור המועד לשוטה. דבשור המועד ליכא להבחין בין נגיחה דמועד לנגיחה מחמת תונבא, ולהכי אם נגח ג' פעמים מחמת תונבא אין לומר דנתרצל להיות מועד. משא"כ בשוטה, אם ישן בבית הקברות שלא באופן שטות וכגון שומר בית הקברות אפילו ישן שם עידן ועידנים לא נחשב לשוטה וכדאיתא בסוגיין: אי דלא עביד להו דרך שטות אפילו כולהו נמי לא. אבל היכא שעשה ג' מעשים באופן של שטות, ס"ל לר' יוחנן דבאופן זה ס"ס נתרצל להיות שוטה.

ויש להעיר ג' דברים על סברת המג"א.

א' אם באמת אשכחן דין רגילות בשור המועד למה לא אשכחן בש"ס אפילו פעם אחת דילפינן רגילות משור המועד, הלא דבר הוא.

ב' אם אה"נ ילפינן רגילות משור המועד הו"ל למילף רגילות בג' פעמים כמות שהוא בשור המועד בעוד שלמעשה אשכחן אופנים רבים של רגילות. עיין באו"ח סימן תכ"ב ס"א בהגה בנסתפק אם הזכיר יעלה ויבא בשמו"ע של ר"ח ובט"ז שם סק"א ובמג"א שם סק"ד. וע"ע במשנה ברורה סימן קפ"ח בשער הציון אות י"ב. וע"ע בט"ז יו"ד סימן ס"ט סקכ"ד באשה שנסתפקה אם מלחה הבשר או לאו דרצה לתלות ברגילות ומה שהשיגו עליו במפרשים שם. וע"ע שו"ת אפרקסתא דעניא ח"ג יו"ד סימן קס"ה. ושתי הערות אלו מיישבות זו את זו. דכיון דאיכא אופנים רבים של רגילות, הרי ליכא למילף להו משור המועד, וכל מה דילפינן משור המועד הוא דומא מ"ו דמירב נגיחותיו.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ג' אם נאמר דבדין שור המועד נתחדש גם דין רגילות וגם דין גלוי מילתא, קשה, מהיכן הוציאו חז"ל דבעינן ג' פעמים בשניהם. דאפשר דלרגילות בעי ג' פעמים אבל לגלוי מילתא סגי בב' פעמים. ולהכי בשור המועד דבעינן גם רגילות וגם גלוי מילתא בעי ג' פעמים, אבל לגבי קטלנית אפשר דסגי בב'. א"נ יש להקשות בהפך, דלגלוי מילתא בעי ג' פעמים ולרגילות סגי בב' פעמים, והדבר צריך תלמוד.

אוצר החכמה

ברם, כמה מרבתינו האחרונים נקטו דחזקה דג' פעמים היא ענין של רגילות גרידא, עיין בקהלות יעקב על סדר טהרות ומסכת נדה סימן ס"ו (נדפס בשנת תשנ"ג) ובקהלות יעקב על מסכת בבא קמא סימן כ"ט (נדפס בשנת תש"נ) שפלפל בזה והעיר לעומק ולרוחב בכמה דברים שנזכרו במאמר זה. ובשיטת ספר מנחת כהן יש לדון אי ס"ל דחזקה היא משום רגילות וכדברי הקהילות יעקב או דס"ל דהיא נמי גלוי מילתא וכשיטת המג"א. והוא ממה שכתב במאמר מבוא השמש מאמר ראשון פרק ג', דהא דקיי"ל דהיא לילה לאחר יציאת ג' כוכבים דוקא הוא משום חזקה. שיש לפרש כוונתו דביציאת כוכב אחד היום נוטה ללילה קצת ולאחר יציאת ב' כוכבים היום עוד יותר ללילה עד שביציאת ג' כוכבים נהיה לילה לגמרי. אבל אי אמרינן דחזקה היא רק משום גלוי מילתא א"א ליישב דבריו כלל.

ויש לדון עוד, דאפילו נניח דחזקה דג' פעמים היא גלוי מילתא אבל הסברא נותנת דגם רגילות איכא בזה. ולמשל, בשור שנוגח ג' פעמים נניח דאמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דלעולם היה מועד. אבל אם שור זה ממשיך לנגוח הרי שגם רגילות מיתוספת לגלוי מילתא. הגע בעצמך, שור שנוגח בתדירות לעשר שנים בודאי קשה לו לחזור לתמותו הרבה יותר משור שנגח רק ג' פעמים. ומינה דכמו שיש רגילות הרבה לשור שנגח לעשר שנים ה"נ דאיכא רגילות קצת לשור שנגח רק ג' פעמים. ואין להקשות, למה מועיל חזרה בג' פעמים בין בשור שנגח רק ג' פעמים בג' ימים ובין בשור שנגח כל יום לעשר שנים, הרי במושכל ראשון חסר כאן תשובת המשקל. דיש ליישב דהיא הנותנת, דשור שנגח ל' שנים וחזר בו ג' פעמים איכא חזרה מעלייתא, דהרי בודאי היה קשה לו לחזור מרגילות שנשתרשה אצלו לזמן ארוך כל כך. אבל שור שנגח רק ג' פעמים, אם הפסיק ולא נגח לג' פעמים, חזרתו אינה חשובה כל כך. וא"כ מה שהוסיף שור מועד ברגילות י' שנים, הוסיף נמי בחזרה, וחסרון הרגילות של שור שנגח רק ג' פעמים סגי ליה בחזרה קלושה יותר.

סוף דבר, גדר חזקה דג' פעמים בשור המועד יש לדון בו בג' אופנים כמו שכבר כתבנו, משום גלוי מילתא, משום רגילות או משום שניהם יחד, ועכ"פ נראה ברור דמשום גלוי מילתא נגעו בה, דאל"ה ליכא למילף מינה לקטלנית או למתו אחיו מחמת מילה וכדומה, דשם הרי ליכא רגילות כלל. ועיין פרק ד' אופן אחר שבו אפשר למילף גם רגילות וגם גלוי מילתא משור המועד.

ד. אופן רבג' פעמים לא היא חזקה

ז"ל השו"ע או"ח סימן תס"ז ס"ט: תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורים או חטים אם נתבקעו ממש הרי כל התבשיל אסור (פירוש משום חמץ בפסח) ואם לא נתבקעו ממש התבשיל מותר. וכתב על זה בעל חו"ד במקור חיים בביאורים ס"ה וז"ל: עיין מגן אברהם סק"ב דאם נמצא ג' חטין חזקה דאיכא טובא ושמא נתבקעו והמ"א סתר זה דלא אמרינן כן במידי דאתי <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

מעלמא ועיין חוק יעקב (סקכ"ה) שהקשה ע"ז משכונת קברות (נזיר ס"ד ע"ב: מצא שלשה הרי זה שכונת קברות וכו') וכו' לכן נ"ל דלא אמרינן חזקת ג"פ כ"א בדאיכא דבר הגורם דמסתבר שיהיה כך וההקש השכל מחייביהו שיהיה כך אבל בדבר שנופל במקרה וליכא דבר הגורם המסתבר כ"כ אין חזקה למקריים וראיה ברורה לזה כו' [ד]אין דין קטלן בגברי אלמא דכל היכא דליכא גורם המסתבר ליכא חזקה ועוד ראיה מנדה דפליגי אי ווסתות דאורייתא או דרבנן ואמאי הא חזקת ג"פ דאורייתא דהא יוצאין בקמיע מומחה לרה"ר בשבת אלא ע"כ דבהא פליגי אי גורם המסתבר הוא כו' ולא קשה ג"כ מהא דנזיר דשם מסתבר הוא שנתייחד לשכונת קברות כו' אלא ודאי אין אומרים חזקת ג"פ אלא בדבר המסתבר שיהיה כך ולפ"ז הכא בחטין בתבשיל שנפלו דרך מקרה לא אמרינן חזקת ג' פעמים וכדעת המ"א כנ"ל ברור עכ"ל. פירוש דבריו, דהרי כל יסוד חזקה הוא דאמרינן דפעם א' וב' הוא מקרה, ובפעם ג' אמרינן דלא הוא מקרה, אלא איגלאי מילתא למפרע דיש כאן חזקה. ובשלמא בשור המועד אפשר לומר שאיגלאי מילתא למפרע דשור זה מועד הוא, או שנולד מועד או שנתהפך טבעו בזמן מן הזמנים מתם למועד, וכן במתו אחיו מחמת מילה אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דטבע הנולדים מזווג זה מתים מחמת מילה. אבל כשאין טעם לתלות בחזקה באיזה אופן שהוא, הרי אע"ג שיש לפנינו ג' מקרים ע"כ אמרינן דמקרה הוא ואין כאן חזקה כלל. וסברא זו נמצאת גם ב"י יו"ד סימן פ"ד סק"ז בשם המהרש"ל בחולין פרק אלו טריפות סימן ק'. וא"כ באיש שמתו לו ב' או ג' נשים ודאי דלא אמרינן חזקה דאיש זה קטלן הוא, מכיון שאין מציאות של איש קטלן, וע"כ צ"ל דמקרה הוא. וה"ה אם נמצאו ג' חטין בתבשיל, אין לנו לומר שתבשיל זה הוחזקה בחטין דאין שום טעם בעולם לומר שבתבשיל זה יהיו חטין, וא"כ אין כאן חזקה, ואמרינן דג' חטין דוקא נפלו לתוכו ולא יותר. (ובתשובות מקום שמואל סימן ס"ד פליג על כל זה עיי"ש שהאריך קצת בזה בדברים חשובים.)

ובאמת סברא זו היא גמרא מפורשת במכות ה' ע"ב דאמרינן שם: ההיא איתתא דאתא סהדי ואישתקור, אייתי סהדי ואישתקור, אזלה אייתי סהדי אחריני דלא אישתקור. אמר ריש לקיש הוחזקה זו (דס"ל דאיכא חזקה בב' פעמים), א"ל ר' אלעזר אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו. ואמרינן התם דריש לקיש ס"ל הוחזקה זו כיון דתלינן דהאשה קא מהדרה אחר עדים פסולים. משמע דלולא סברא זו לא היא חזקה, כיון דליכא סיבה לתלות בחזקה. וכן נמי נמצא ברשב"א בתורת הבית בית שביעי שער שלישי (מובא בבית יוסף לקראת סוף סימן קפ"ט בד"ה כתב הרשב"א), דאין האשה קובעת וסת לא בימי עיבורה ולא בימי מיניקתה משום שכל ראיותיה כמקרה ואין ראיות המקרים ראיות להצטרף ולקבוע בהן וסת ע"כ. והיינו כדאמרינן דכיון דכל ראיותיה של מעוברת ומניקה מקרים הם, הרי אין סיבה לתלות בחזקה.

(ובמאמר המוסגר יש לציין בענין זה למקרה של הרופא האנגלי המפורסם Sir Roy Meadow שחידש כלל הידוע בשם Meadow's Law שאומר כדלהלן:

One sudden infant death is a tragedy, two is suspicious and three is murder, unless proven otherwise.

דהיינו, שמיתה פתאומית של תינוק אחד הוא אסון, של שנים יש חשד, ושל שלשה יש רצח, אם לא שהוכח ההפך. ומכאן חזקה זו סבר שאם מתו ג' ילדים בבית אחד או אצל רצח, http://www.otzar.org הודפס מאתר אוצר החכמה

מטפלת אחת ללא כל סיבה, הרי שהילדים נרצחו או על ידי ההורים או על ידי המטפלת, על אף שלמעשה אין שום טעם או הוכחה לתלות מיתת הילד ברציחה. והנה באנגליה בתחלה קיבלו דעתו בזה ושפטו כמה אנשים למאסר ממושך על סמך חזקה זו, ולבסוף נדחתה חזקה זו מכח ריעותות רבות והאנשים שוחררו).

ומה שכתב במקור חיים דבווסתות פליגי אי גורם המסתבר הוא או לא, הוא פלא, דאין אפשר לחלוק בזה. דהרי למעלה פרק ב' הבאנו לשון השו"ע דרוב הנשים יש להם וסתות לראות בזמן ידוע, ולדברי ר' מאיר בנדה י"ב ע"ב אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לה כתובה וחייב לגרשה, עיין תוספות שם בד"ה כיון. ואפילו בימינו שיש נשים רבות שאין להן וסת, מ"מ וסת קבוע הוא בודאי גורם המסתבר, פירוש דיש טעם לתלות דאשה זו רואה לזמן קבוע, והאין אפשר לפלוגי בזה.

והנה לעיל פרק ב' הבאנו מחלוקת רבי ורשב"ג ביבמות ס"ד ע"ב אי חזקה היא בב' פעמים כשיטת רבי או בג' פעמים כשיטת רשב"ג. ובמסקנא דסוגיין אמרינן: נישואין ומלקיות כרבי, וסתות ושור המועד כרבן שמעון בן גמליאל. וכתב הרמב"ן ז"ל: תימה הוא היאך יהא הלכה כאחד בתרי זימני ובמקום אחר בג' וכו' ושם י"ל דנשואין לחומרא, ומלקיות כיון דבחיובי כריתות עסקינן, מבערין עושי רעות מירשאל. אבל וסתות דרבנן נינהו ולקולא, וכן שור המועד המוציא מחבירו עליו הראיה ועד תלתא זימני לא מייעד ע"כ, וכן כתב הרשב"א. ומבואר מדברי הרמב"ן ודעימיה דרבי ורשב"ג פליגי בכל התורה כולה אי חזקה היא בב' פעמים או בג' פעמים, וכיון דאנן מספק"ל הלכתא כמאן, אז פעמים פסקינן כרבי ופעמים פסקינן כרשב"ג לפי הטעמים שהביאו. (ועיין באור גדול על המשניות ב"ק פ"ב מ"ד מה שהקשה על דיעה זו.) אבל התוספות, שם ס"ה ע"א בד"ה ושור, וכן הוא בתוספות ב"ק כ"ג ע"ב ד"ה איזהו מועד, ס"ל דרבי לא פליג בשור המועד דרבי לא פליג אקרא, דהא שור המועד יליף לה מקרא בב"ק כ"ג ע"ב דבעינן ג' פעמים. וס"ל לתוספות דרבי נמי מודה בכמה מיני וסתות שליכא חזקה רק אחרי ג' פעמים, עיין נדה ס"ג ע"ב תוד"ה לימים (פירוש וסת הנקבע לימי החודש או לימי הפלגה) שנים וז"ל, היינו כרבי דאמר בתרי זימני היא חזקה, ושלא מנו חכמים (פירוש וסת שלא מנו חכמים במשנה והוא וסת הנקבע בראשה ואבריה כבדים) ג' הואיל ואינו וסת גמור מודה רבי דבעי ג' זימני, וע"ע שם ס"ו ע"א תוד"ה ונאמנת. והקשה בקרן אורה ביבמות שם וז"ל: ובאמת לשיטת התוספות ז"ל דבשור המועד מודה רבי דבג' זימני הוי חזקה א"כ מנ"ל לרבי דלענין איסורא בתרי זימני הוי חזקה ומהיכא יליף לה. ועיין קונטרס החזקות לר' אלעזר לעזר סימן ב' שגם הוא פלפל בזה, ושם פירש היאך רבי מוקים לה לקרא לשיטת הרמב"ן ודעימיה. וע"ע טורי אבן חגיגה ג' ע"ב ד"ה רב הונא דכתב דהא דלרבי בעינן ג' פעמים בשור המועד הוא משום גזה"כ.

ובתשובות מהרי"ט ח"ב יו"ד סימן ט"ו כתב לפרש וז"ל: וטעמא דווסתות ושור המועד שהוא דבר טבעי בעי' ג' זמני אבל לגילוי מילתא בתרי סגי ע"כ. ופירוש דבריו שבאמת לא מספקינן כלל אי חזקה היא בב' פעמים או בג' פעמים, אלא דס"ל לגמרא שיש לחלק בין חזקה שהוא מטעם גלוי מילתא ובין חזקה שהוא מטעם רגילות, וכפי החקירה שהבאנו למעלה בפרק ב'. דשור המועד ווסתות היא רגילות, ובלשון מהרי"ט: שהוא דבר טבעי, ככה"ג בעינן

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ג' פעמים בכדי להרגיל לדבר חדש. אבל בנישואין ומלקיות איירי בגלוי מילתא, דבנישואין אגלאי מילתא למפרע שאשה זו אינה יכולה להוליד, ובמלקיות איירי במי שחטא ולקה ושנה שמכניסין אותו לכיפה ואגלאי מילתא למפרע דתמיד היה רשע, בכה"ג סגי בב' פעמים. אלא דחילוק זה תמוה הוא. דאם נניח שחזקה של שור המועד היא חזקה של רגילות א"כ מנא לן דחזקה דגלוי מילתא היא בב' פעמים, וכעין מה שהקשה בקרן אורה. ועוד שהרי למעלה באמצע פרק ב' הבאנו דברי התוספות שאומר בפירוש שו"ת נמי היא גלוי מילתא, ועיין מה שכתבנו שם בד"ה ג' אם נאמר כו'.

כעין סמך לדברי המהרי"ט יש להביא מהא דאמרינן בבבא מציעא פ"ה ע"א: אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם שנאמר ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם (ישעיהו נ"ט כ"א), משמע דאחרי ג' דורות נהיה רגילות בדבר, ושוב אין התורה פוסקת ממשפחה זו. מיהו מצינו גם להפך, והוא מימרא דר' הונא ביומא פ"ו ע"ב שאמר, כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, דמשמע דאדרבה דרגילות נחתק מיד לאחר ב' פעמים, וע"ע בקונטרס החזקות סימן ב' מש"כ בזה. (ואע"ג דגבי עבר אדם עבירה ושנה בה, אמרינן לעיל, דאגלאי מילתא למפרע דתמיד מזיד היה, היינו כלפי דין שוגג ומזיד. אבל אפילו במזיד, הרי בפעם הראשונה נדמה עליו לאיסור אלא שתקפו יצרו, ובפעם השנייה הוא שנעשית לו כהיתר גמור.) מיהו בחולין ד' ע"ב אמרינן באופן אחר, דמומר אוכל נבילות לתיאבון כיון דדש ביה כהיתר דמי ליה, משמע דהוא כהיתר רק אחרי שדש ביה. ודש בו היא לאחר ל' יום כדאיתא בגיטין נ"ו ע"ב, וזה דומה להא שהבאנו מהירושלמי לעיל פרק ג', דלאחר ל' יום נחתק הרגילות לומר משיב הרוח. וע"ע שבת ק"מ ע"א: והאמר עוקבא דשתי כל יומא שאני מר עוקבא דדש ביה. מיהו בהגה"ה לרא"ש סימן ו' כתב דדש ביה הוי בב' או ג' פעמים (ובפירוש לשון ב' או ג' פעמים עיין בשו"ת הב"ח החדשות סימן י"ג, וע"ע משנה למלך פ"ח מהלכות לולב ה"ז). עוד יש להעיר, דרבא פליג ביומא שם, וס"ל דאפילו היכא דדש ביה לא דמי ליה כהיתר, וצ"ע אם אפשר להקשות מסוגיין דחולין אסוגיין דיומא.

ונחזור לענייננו, בכדי לפרש שיטת תוספות דאיכא חזקות דבעינן ג' פעמים וחזקות אחרות דסגי בב' פעמים, עלינו לשוב לחקירת רש"י הכהן למעלה פרק ב' ולהתעמק בו ביתר שאת. כתיב בתורה, שור שנגח ג' פעמים בזה אחר זה, היינו כל פעם שראה שור אחר, חזקה עליו דלעתיד כל פעם שיראה שור אחר יגח אותו שוב. וראיה לזה מהא דאמרינן בב"ק כ"ג ע"ב, דבהמה מועדת שראתה בהמה אחרת ג' פעמים ולא נגחה, חזרה לתמותה. חזינן מהכא, דשור מועד תמיד נוגח שור אחר שנקרה בדרכו, וזה שלא נגח הוא הוכחה דשור זה אינו מועד. (וזה שלא כדברי הגר"ח בחדושי על הרמב"ם פ"ד מהלכות איסורי ביאה הי"ב בד"ה אכן וז"ל, ובשור המועד ליכא שום דין שנחוש לנגיחה בזמן העדאתו, אלא דעיקר הדין הוא דאם נגח מיקרי נגיחה של העדאה ע"כ. וכבר העיר בזה בגליונות חזון איש שם.) ועל דין זה חקר ר' שמעון יהודה, אם חזקה דשור המועד הוא רגילות או גלוי מילתא. אם אמרינן דרגילות הוא אז פירוש הדברים הוא, דהתורה גילתה דשור שנתרגל לנגוח הרי שלעולם ימשיך ברגילות זו.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ואם אכן חידוש הקרא דשור המועד הוא דאיתי עלה מדין רגילות, אין ראיה משור המועד לדין גלוי מילתא. ולמשל, באחד שמתו לו בניו מחמת מילה, יתכן שכבר אחרי שמת לו ילד שני אין לו למול ילד שלישי, או להפך שאפילו מתו ג' בניו מ"מ יש לו למול ילד רביעי, דלא כתיב בתורה בכמה פעמים הויא גלוי מילתא. ואפשר דנאמר דרק אחרי שמתו ד' בניו איכא גלוי מילתא דגם בניו דלעתיד ימותו מחמת מילה. וכן יש לומר להפך. אם אמרינן דשור המועד הויא גלוי מילתא, דהיינו דאחרי ב' מקרים משונים איכא גלוי מילתא למפרע לכל הג' פעמים, א"כ אין הוכחה מהתורה כלל בכמה פעמים איכא רגילות, ואפשר לומר דרגילות הויא בב' פעמים או אפילו בתשעים פעם א"נ בשלשים יום וכמו באמירת משיב הרוח. ועוד יותר מזה, הרי לא כתוב בתורה כלל שאדם שנתרגל לעשות דבר מה חזקה עליו שימשיך בדבר זה, ואפשר לומר דכמו שהתחיל בדבר אפשר נמי שיפסיק, וכעין מה שכתב רבינו הגדול באור ישראל מכתב ל' שלימוד תיקון המדות להתרגל במדות טובות קל יותר בימי הבחורות מאשר בימי הזקנה.

ויש להטעים עוד, דגלוי מילתא שייך רק בדבר שאינו מצוי, דהרי נניח שבעדר של אלף שוורים תשע מאות ותשעים מהם אינם נוגחים בצעירותם אבל כשהם מזדקנים נוגחים בתדירות, הרי א"א לומר דשור שנוגח פעם ראשונה הויא דבר משונה, אלא אנו אומרים ששור זה מתנהג כטבע של כל השוורים בעדר זה. וכשנוגח ג' פעמים א"א לומר דאיכא השתא גלוי מילתא דשור זה מועד הוא, אלא ע"כ אמרינן דשור זה נתרגל לנגוח כמו רובא דרובא דשאר כל השוורים בעדר זה שמתרגלים לנגוח במשך חייהם. וכן יש לדון בהפך אם בעדר של אלף שוורים יש רק עשר מהם שנוגחים בתדירות, הרי ששור שנוגח הויא דבר משונה. ואם אחרי שנוגח ג' פעמים אמרינן דמועד הוא, הלא יש פה גלוי מילתא. והכי הוא האמת שרוב שוורים אינם נוגחים, וכמו שכתב רש"י ב"ק י"ד ע"א ד"ה משונה הבאנו דבריו לעיל פרק ב'. מיהו בכה"ג יש לדון משום רגילות נמי, דאפשר לומר דאע"ג דשאר כל השוורים אינם מתרגלים לנגוח שור זה נתרגל לנגוח. כל זה נראה ברור.

ולפי זה יש לפלפל קצת על פי דברי הפני יהושע בב"ק שם בד"ה בגמרא מ"ט דרבי יהודה, שכתב, דתרי קראי איכא, פסוק, ואם שור נגח הוא מתמל שלשם (שמות כ"א כ"ט), ופסוק, או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם (שם ל"ו), ומקרא קמא ילפינן דבעינן העדאה ג' פעמים, ומקרא בתרא ילפינן דבעי חזרה ג' פעמים. דכפי מה שכתבנו שרוב שוורים אינם נוגחים כלל, א"כ העדאת השור הויא גלוי מילתא וכמו שביארנו באורך. מיהו בחזרת השור כיון דרוב שוורים אינם נוגחים הרי א"א לטעון שיש גלוי מילתא, כיון שגלוי מילתא אינו שייך אלא במקרה רחוק, וע"כ בחזרה יש לדון בשור המועד משום רגילות. ולפ"ז אפשר לפרש דברי התוספות שאמר שבחזרה לא אמרינן קירב נגיחותיו לא כ"ש, ובשטמ"ק כתבו בשם תלמידי הר"י דק"ו לא שייך גבי חזרה, סתמו ולא פירשו הטעם, וכן הוא במהרש"א במהדורה בתרא ללא טעם. ולפי דברינו יתיישב שפיר, דבהעדאה הוא מדין גלוי מילתא גרידא (ודלא כדברי המג"א שבפרק ג') ושם שפיר שייך ק"ו, אבל בחזרה שהוא מדין רגילות א"א לומר דקירב נגיחותיו לא כ"ש, שהרגילות תלוי גם בימים וגם בנגיחות וכמו דאשכחן במשיב הרוח דכפי רוב הפוסקים עיקר הרגילות הוא בל' יום ולא במספר התפילות. מיהו אין זה ברור כל הצורך, משום שאפשר לומר שאה"נ רוב שוורים תמים אינם נוגחים כלל. אבל שור מועד שנתברר

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

שלעולם מועד היה, אפשר ששור כזה דרכו לנגוח תמיד, ואם אינו נוגח הויא מקרה רחוק, וא"כ גם בחזרה יש לדון משום גלוי מילתא וצ"ע.

ולפי מה שביארנו דגלוי מילתא הוא ההפך של רגילות, יש להקשות, היאך מצי למילף כל גלוי מילתא משור המועד, דמי יימר שצדדי המקרה שבכל דבר דומים זה לזה. ולמשל, אפשר שיותר מסתבר דשור נוגח במקרה משימות אחד לאחר מילה במקרה, ולפיכך בשור בעינן שיגח דוקא ג' פעמים עד שנאמר שאגלאי מילתא למפרע דמועד הוא, אבל במת לאחר מילה כיון דאינו מסתבר כל כך שימות במקרה אפשר דאיבע חזקה בב' פעמים. (ובמספרים, אפשר דמתוך אלף שוורים מאתים נוגחים שני פעמים, משא"כ במילה מתוך אלף משפחות יש רק מאה ששנים מבניהם או בנותיהם מתים בעודם ילדים רכים, בכה"ג אפשר דב' מיתות סגי לחזקה.) א"נ נימא להיפך, דמת לאחר מילה מסתבר לומר דמקרה הוא ולא משום מילה כלל, משא"כ שור שנגח, אינו מסתבר כ"כ לומר שמקרה הוא. וא"כ שור המועד הוחזק לאחר ג' פעמים אבל במתו אחיו מחמת מילה לא הוחזק אלא לאחר ד' פעמים או יותר. (ובמספרים, אפשר דמתוך אלף שוורים מאתים נוגחים ב' פעמים, משא"כ במילה מתוך אלף משפחות יש שלש מאות ששנים מבניהם או בנותיהם מתים בעודם ילדים רכים, בכה"ג אפשר דבעינן ד' מיתות לחזקה.) וכה"ג אפשר להקשות על כל החזקות של ג' פעמים, דלא ימלט דישנם דברים שיש בהם רבוי מקרים לעומת דברים אחרים שבהם לא אשכחן מקרים כל כך, וא"כ היאך מצי למילף כולו משור המועד.

והנה בריטב"א בעירובין כבר שקיל וטרי בכה"ג. דהכי אמרינן בסוגיין שם צ"ז ע"א: אמר רב חסדא אמר רב הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה בודק שנים של יד ואחת של ראש, או שנים של ראש ואחת של יד כו'. איני כו'. והתני רב כהנא בתפילין בודק שנים של יד ושל ראש, הא מגי רבי היא דאמר בתרי זימני הוי חזקה. אי רבי אימא סיפא, וכן בצבת (פירוש חבילה) השני וכן בצבת השלישי, ואי רבי שלישי מי אית ליה, מודה רבי בצבתים דמתרי תלתא גברי זבין. אי הכי אפילו רביעי נמי ואפילו חמישי נמי, אין הכי נמי, והאי דקתני שלישי לאפוקי מחזקה ולעולם אפילו רביעי וחמישי נמי ע"כ. וכתב בריטב"א: ופרכינן אי רבי, פירוש בשלמא לדידי רשב"ג היא, ומיהו גבי תפילין הקל דמסמך על תרי משום דסתם מצויין אצל תפילין מומחין הן ובתרי זימני הויא חזקה, אלא שבצבתין בעי תלתא להחזיק כל הצבתין ע"כ. פירוש, דכשבודק כל צבת לעצמו הרי בודק אם סופר זה מומחה הוא אם לאו, וכיון דרוב מצויין אצל תפילין מומחין הן סגי בב' פעמים. אבל היכא שבודק הצבת, בודק אם לקח התפילין אצל מומחה, וכיון שאין חזקה שאדם לוקח תפילין אצל מומחה, להכי צריך לבדוק ג' צבתים בכדי לעשות חזקה. וא"כ דברי הריטב"א הם ממש כפי מה שהערנו קודם, דאה"נ דצדדי המקרה אינם דומים לעולם, והיכא דאיכא צד אלים לחזקה הרי שלא מסתבר שהוא מקרה סגי בב' פעמים, והיכא דליכא צד אלים לחזקה בעי ג'. ועפ"ז לכאורה יש לפרש הא דאמרינן במסכת ביצה ט"ז ב' וז"ל, ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין אמר ליה סמוך אדידי לשנה חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין אמר ליה פושע את לכולי עלמא שרי לדידך אסור. וצ"ע, למה נקרא פושע בפעם שנייה, דהא חזקה לא

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

הוא אלא בג' פעמים. וצ"ל, דשכחה הוא קרוב לפשיעה וכמש"כ במגן אברהם סימן תקכ"ז סק"ו דפעמים נקרא פושע ולפעמים נקרא אונס עיי"ש, וכיון שיש צד אלים לחזקה סגי בב' פעמים. (ואפשר דיש לדמות זה להא דאמרינן בזבים פ"ב מ"ב דמשנזקק לזיבה, היינו שראה ב' פעמים, אין בודקין אותו שרגלים לדבר וצ"ע.)

ונראה לבאר עוד ונאמר, דכל היכא שיש מקרים רבים של אותו דבר, הרי יש כאן ב' אפשרויות דוקא ולא יותר. או שיש כאן מקרים רבים ללא קשר ביניהם או שאפשר לצרף המקרים כולם ולתלות בחזקה. והנה היכא שאין טעם לתלות בחזקה כלל הרי שאפילו לאחר ג' מקרים אין אנו אומרים שיש כאן חזקה אלא אמרינן דלעולם מקרה הוא, דבכדי לתלות בחזקה בעינן טעם וכמו שהבאנו מדברי המקו"ח לעיל. ולפי דברי המקו"ח יש לומר עוד באופן אחר, דהיכא דמסתבר לומר דהדבר בא במקרה גמור, הרי שוב אין סיבה לתלות בחזקה ואפילו אם יש גורם המסתבר, דלעולם תלינן שהדבר בא במקרה. ולהכי יש כמה סוגי ווסתות שלא חיישינן להן משום דתלינן דהוסת באה במקרה ולא בחזקה וכמו שנפרש בפרק ה'. והיכא שיש טעם לתלות בחזקה ומאידך לא מסתבר שהדבר בא במקרה, בכה"ג ילפינן משור המועד, דכמה מעשים ביחד אפשר לצרף לחזקה. אבל אם חזקה היא בב' פעמים או בג' פעמים בזה הדבר תלוי, אם מסתבר דמקרה הוא אם לאו. דהיכא שנמצא מקרים רבים בעינן ג' פעמים לחזקה, והיכא שאינו מסתבר שהוא מקרה סגי בב' פעמים. ובה מיושבים דברי התוספות, דס"ל לתוספות בדברי רבי דנישואין ומלקיות היא חזקה בב' פעמים ובשור המועד ווסתות בעינן ג' פעמים. והוא משום דבנישואין ומלקיות אין טעם לומר דהדבר בא במקרה, שהרי בקטלנית רוב המקרים של מיתת הבעל אינם הופכים את האשה לקטלנית וכדפסק בשו"ע אה"ע סימן ט' ס"א, דהיכא דאיכא סיבה למיתה, כגון שהבעל מת בדבר או נהרג, ליכא דין קטלנית. ובחוטא הא ליכא למימר שחטא במזיד במקרה, וע"כ מסתבר יותר דאיכא חזקה. ובשור המועד ווסתות הוא בהפך דשם איכא רבוי מקרים ולהכי בעינן דוקא ג' פעמים. וכן נמי ס"ל לריטב"א בדברי רשב"ג, דאע"ג דבכל התורה כולה קיי"ל דחזקה בג' פעמים, מיהו היכא דאיכא רוב הנסמך לחזקה וכיוצא, סגי בב' פעמים. ובין להתוספות ובין להריטב"א בין לרבי בין לרשב"ג ילפינן חזקה משור המועד.

וע"פ כל הנ"ל מיושב דברי המקו"ח דכתב דפליגי אי ווסתות דאורייתא או דרבנן משום דפליגי אי איכא גורם המסתבר. והקשינו עליו דבודאי יש באשה גורם המסתבר שתראה בקביעות דהא כתב בשו"ע דרוב הנשים יש להם וסת לראות בזמן קבוע. והתשובה דהיא הנותנת, דכיון שדרך נשים לראות, הרי אם רואות לזמן ידוע משום רגילות איירי בה, ואין כאן גלוי מילתא. (וזה דומה למה שכתבנו לעיל בפרק ב' גבי שור האיטדין עיי"ש.) ובהכי פליגי, דמאן דס"ל וסתות דאורייתא ס"ל דסוף כל סוף אפילו אם אשה רגילה לראות כל חדש, מ"מ משונה הוא שראתה ג' פעמים ליום אחד בחדש וע"כ איכא חזקה. פירוש, שב' מקרים משונים הם גורם המסתבר שיהיה כאן חזקה. ומאן דס"ל וסתות דרבנן ס"ל דאשה יכולה להתרגל לראות באותו יום בחדש, ומש"ה אין כאן דבר משונה וליכא גורם המסתבר לחזקה, וכמו שנתרגלה ליום מסוים יכולה להתרגל ליום אחר. ומ"מ אפילו להך מ"ד גורם המסתבר קצת איכא, ולהכי ס"ל דוסתות דרבנן.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ה. וסתות שאין חוששין להם והמעם לזה

כתב בשו"ע יו"ד סימן קפ"ט ס"ח וז"ל: ראתה ג"פ בג' חדשים בדילוג וחזרה וראתה באותם דילוגים עצמן אם נהגה כן ג"פ הרי זה וסת קבוע לדילוג חלילה כיצד ראתה ט"ו בניסן וי"ו באייר וי"ז בסיון וחזרה חלילה וראתה ט"ו בתמוז וי"ו באב וי"ז באלול ועוד חזרה וראתה ט"ו בתשרי וי"ו בחשון וי"ז בכסליו קבעה לה וסת לדילוג חלילה וחוששת לעולם ט"ו לחודש זה וי"ו לחודש זה. וכתב בט"ז סק"י: הוי מצי למינקט בקיצור כגון ט"ו בסיון ט"ז בתמוז ואח"כ ט"ו באב ט"ז אלול קבע לה וסת אח"כ בחודש א' בחמשה עשר בו ובשני ט"ז בו וכן לעולם אלא דקמ"ל רבותא אפילו אם הדילוג הוא בג' ימים דהיינו ט"ו ט"ז י"ז אזלינן בתריה וחוששת בחודש השלישי ביום י"ז אע"פ שיש בינו לבין יום ט"ו ב' ימים וממילא נדע אם הדילוג הוא ביותר משלשה ימים דהיינו שראתה ד' פעמים בד' חדשים שלש פעמים בדילוג דג"כ אזלינן בתריה אלא נקט שלש פעמים דבזה הוה שיעור שהחזקה בו וממילא הוא הדין ביותר מזה כן נ"ל פשוט עכ"ל.

ויש לחקור אשה שקבעה לה וסת לט"ו וי"ז אם נחשב שיש לה וסת אחת שסדרה הוא ט"ו ט"ז י"ז, או שיש לה ג' וסתות זה בתוך זה. נ"מ לעקירת הוסת, דאם נאמר שיש לה וסת אחת של ט"ו ט"ז וי"ז הרי שאם לא ראתה לג' חדשים בזה אחר זה עקרה לה לוסת, אבל אי אמרינן דהויא ג' וסתות בעינן שתעקור כל אחת בנפרד, ובכדי לעקור ג' וסתות אלו זקוקה לט' חדשים. והנה הראב"ד מובא בש"ך שם ס"ק ע"ב שפתיו ברור מילולו דבכה"ג נחשב לג' וסתות זה בתוך זה, וא"כ וסתות אלו הן וסת הסירוג הנזכר בשו"ע סימן קפ"ט סעיף י"ב. ולפ"ז יש לברר בכל וסת קבוע דקיי"ל דלאחר ג' ראיות נעקרה הוסת הרי באשה שהיתה לה וסת החודש קבוע במשך ב' שנים, היאך נעקרה הוסת לאחר ג' חדשים שלא ראתה, הא עדיין יש לה לחוש לוסת הסירוג קבוע אחת לד' חדשים, שהרי בתוך השנתיים גם ראתה ג' פעמים בדילוג של ד' חדשים, וכן יש לה לחשוש לחדש החמישי שהרי גם ראתה ג' פעמים בדילוג של ה' חדשים ועיין ש"ך סימן קפ"ט סקכ"ב.

והנה בחוות דעת סימן קפ"ט בביאורים אות ד' כתב, דהיכא דיש לתלות בוסת הפלגה אינה תולה אלא בוסת הפלגה. דאלת"ה לא משכחת וסת הפלגה שלא תהיה ג"כ וסת השבוע או בשנה או בדילוג. ואם כן, לא משכחת כלל הדינים המבוארים לענין אם ריחקה ראיותיה או קירבה ראיותיה, דהא צריכה לחוש לאותו היום משום וסת דימי השבוע. אלא כל שכבר נקבע משום הפלגה אין לחוש לימי השבוע כלל. ואם אחר שנקבע להפלגה הריחקה ראיותיה מונה הפלגתה מיום הראייה השנייה ואינה חוששת כלל לוסת השבוע עיי"ש. ולפ"ז אפשר לומר, דה"ה היכא שחוששת משום וסת החודש אינה צריכה יותר לחשוש משום וסת הסירוג. אלא שאין זה דומה ממש, דהתם בהפליגה ראיותיה מ"מ לא עקרה לה לוסת הפלגה וכיון דלא עקרה לה לוסת לא צריכה לחשוש לוסת השבוע, אבל הכא אי עקרה לה לוסת החודש אינה חוששת לוסת כלל, וצ"ע עוד בזה.

והנה באשה שראתה בט"ו ניסן ובט"ז אייר ובט"ו סיון ובי"ג תמוז ושוב ראתה בט"ו אב, אז לכאורה קבעה לה וסת הסירוג והראיות שבאמצע אע"פ שאינן קבועות אינן מפריעות <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

לקביעות הוסת וצריכה לחשוש לט"ו תשרי. והא ראייה שהרי בשראיתא בג' פעמים בג' חדשים בקביעות וכמשל השו"ע, הרי שבט"ו בתשרי כבר קבעה לה וסת (ונ"מ היכא שהקדימה ראייתה, עיין נדה ל"ט ע"ב) אע"פ שראיות שבחדשים אייר, סיון, אב ואלול אינם קבועים כי עדיין לא ראתה ג' פעמים בט"ו וי"ז. ולפ"ז כל אשה שאין לה וסת קבוע, מ"מ מהראוי לה לחשוש שמא פן ואולי יצא לה ג' חדשים של וסת קבוע בסירוג של אפילו עשר חדשים ביניהם. ולמשל אשה שראתה בא' תשרי תשס"ו ואז ראתה עוד שמונה פעמים בשמונה חדשים אבל לא בא' בחדש, ואז ראתה בא' תמוז תשס"ו ואז ראתה עוד שמונה פעמים בשמונה חדשים אבל לא בא' בחדש עד לא' ניסן תשס"ז שאז ראתה שוב, הרי בכה"ג יש לה לחשוש לא' טבת תשס"ח ודבר זה לא שמענו מעולם.

וכן בוסת הפלגה יש להקשות כה"ג. וז"ל החזו"א הלכות נדה סימן פ"ה ס"ב: והנה מבואר מכאן בראתה ראיות הרבה באופן בלתי מסודר רק ראיות המרוחקות מסודרות, הרי זה קביעות וסת. כגון ראתה בריש ירחא ובכ"ה ובה' ובכ"ח ובי' ובכ"ו ובט"ו (צ"ל ובי"ד לפי סדר החדשים אחד מלא ואחד חסר), קבעה וסת ליום ל"ה שהרי ראתה בריש ירחא ובה' לחדש השני ולי' לחדש שלאחריו ולט"ו (צ"ל ולי"ד) לחדש שלאחריו. וכי היכי דאם היה לה וסת קבוע מל"ה לל"ה וראתה בינתיים אין הראיות שבינתיים כלום ועדיין חוששת ביום ל"ה וצריכה בדיקה, ה"נ תחלת קביעת הוסת אין הראיות שבינתיים כלום והרחוקות המסודרות קובעות וסתה עכ"ל. וע"ע בחזו"א שם שבמשך הסימן שקיל וטרי טובא בוסתות אלו. וסתות אלו שתיאר החזו"א נקרא להן בשם וסת הפלגה בצירוף, היינו צירוף ב' מחזורים (מחזור הוא הזמן שבין ראייה לראיה) שוה לצירוף ב' מחזורים שקדמו להן ושוה לב' מחזורים שקדמו לאמצעיים (וה"ה לג' מחזורים או כל מספר אחר של מחזורים). וע"ע בזה בהגהות הפלאה לשו"ע סימן קפ"ט ס"ח אות ד'. ולפ"ז יוצא שכל אשה צריכה לא רק לבדוק הפלגות שבין ראייה לראייה אלא הפלגות שבין ראייה זו לכל הראיות שקדמו לה, לראות אם נמצא וסת קבוע, ודבר זה לא שמענו מעולם.

ובספר משמרת הטהרה לר' משה מרדכי קארפ שליט"א (רבות השתמשנו בספר נפלא זה, ונהגנו לציין אליו כיון שמביא רוב השיטות בסדר נאה) ג"כ דן בזה אבל באופן אחר וז"ל בפ"ז אות ע"א, ראתה בדילוגין שאינן שוין כגון ט"ו ט"ז ט"ו י"ז ט"ו י"ט אע"פ שיש כאן ג' ראיות של ט"ו לסירוגין, נראה מהפוסקים שלא קבעה לה וסת כלל אף לט"ו. וע"ש במקורות הערה 143 ואות ס"ו הערה 132 שכתב להוכיח כן מדברי הראב"ד, אלא שכפי הנראה אין ראייתו ראייה וכמו שיתבאר. וז"ל הראב"ד בבעלי הנפש שער תקון הוסתות (סימן ג' הלכה א' במהדורת ר"א בוקוולד): ונאמר תחלה כי זה מסורת בידינו מדברי רבותינו שאין קרוי וסת אלא לאותו שיש לו צד שוה ושהשוותה בו ראיותיה שלש פעמים, דקיימא לן כסתם מתניתין (נדה ס"ג ע"א) וסתם לן תנא בוסתות ושור המועד כרשב"ג, וכל צד שוה שיש בו היא קובעת לו וסת שלש פעמים והוא שלא יהא ביניהם הפסק. ואם יהיה ביניהם הפסק צריך שיהיה שוה לשלשתן שלא יהא האחד קרוב והאחד רחוק כו'. (הלכה ג' במהדורה הנ"ל) הנה כבר שמענו כי ימי החדש קבועים לה וסת בלא השוואת הפלגה, ומ"מ צריך שיהא זה הוסת בלי הפסק. ואם יהיה ביניהם הפסק צריך שיהא שוה, שאילו ראתה הראשונה בראש

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

חדש ניסן והשניה בראש אייר והשלישית בראש תמוז אע"פ שכולם בריש ירחא אינו וסת לפי שאין הפסקתן שוה. ואילו הפסיקה בין אחת ואחת ראש חדש אחד הנה הוסת נקבע, כגון שראתה בראש ניסן ובראש סיון ובראש אב הרי זה קבוע בהפסקות שוות וזה נקרא וסת הסירוג מפני שהיא מסרגת ומפסקת בין ראיות כו' עכ"ל. וכתב על זה בספר הנ"ל בהערה 132 וז"ל: והשתא אי נימא דגם כשראתה בינתים יש כאן וסת הסירוג הרי אין לך הפסק גדול מזה, ונמצא דאין ההפסקות שוות, דבחדש זה הפסיקה ראיית כ"ז לחודש ביניהן ובחדש אחר היה בלא הפסק כלל או בהפסק יום אחר של ראיה ולא חשיב שוה אא"כ בכל החודשים לא ראתה ביניהן כלל או שראתה בחודשים שביניהן ביום מסויים לחודש, דבזה שפיר כתב הראב"ד דקובעת וסת בתוך וסת עכ"ל. ובהערה 142 כתב וז"ל: הרי דמבואר דעיקר דין וסת שיהיה רצוף בלא הפסק אא"כ ההפסק הוא שוה, וא"כ פשיטא דאם היו ראיות ביניהן הרי הן מפסיקות אא"כ יש כאן הפסק שוה. ובכלל זה דיש כאן סדר מסויים וקבוע של דילוג דזה חשיב הפסק שוה עכ"ל. וכפי הנראה השיא כוונת הראב"ד לדבר אחר. דהראב"ד מפרש דבוסת הסירוג בעינן סירוג שוה, דאם פעם סירגה חודש אחד ופעם סירגה ב' חודשים או לא סירגה כלל, אינה קובעת וסת דבעינן הפסקתן שוה וליכא, והפסק בעינן זה הכוונה משך זמן, ולשון הפסק זמן נמצא בהרבה בכתבי הראשונים והאחרונים, ופירושו, משך זמן, וזה ברור. ולמשל מה שכתב הראב"ד: וכל צד שוה שיש בו הוא קובעתו לוסת אחר שלש פעמים והוא שלא יהא ביניהם הפסק, הכוונה שראיית כל חדש נקרא פסק זמן, ואם ראתה מחדש לחדש אין זמן בין הראיות, כי משך זמן המחזור הוא חדש. והרב הנ"ל פירש הפסק מלשון לחדול דהיינו שהפסיקה בינתיים בראיה אחרת, ומש"ה העלה דכשאין הראיות האחרות בזמן שוה אינה קובעת וסת. מיהו זה ברור שהראב"ד לא איירי בראיות שבינתיים, שלא כתב רק תנאי אחד לוסת הסירוג, והוא שבעינן זמן שוה בין הראיות ולא דן כלל אם היו ראיות בין הסירוגים. והנה הרב הוא כתב דבריו כמסתפק עיי"ש בסוף הערה 142 שכתב: והנלעד"כ והשי"ת יורנו בדרך אמת. ומ"מ ודאי הוא שהדין אמת כדבריו, אלא שראיתו מדברי הראב"ד אינו ראיה. ואפילו אם נאמר שראיתו מדברי הראב"ד היא ראיה, מ"מ יש לשאול הא גופא, מאפה הוציא הראב"ד דין זה.

קצרנו מאוד בהצגת השאלה, כי לברר דיני וסתות לאורכן ולרחבן יאריך הגליון מאד, ואין זה מטרת המאמר, וכבר כתבנו מזה למעלה בפרק א'. אלא העיקר הוא להראות שיש וסתות שלכאורה יש לחוש להם ולמעשה אין חוששין להם כלל.

ולפי מה שבארנו לעיל אתי שפיר. דהא פירש במקו"ח ועוד דלא תלינן בחזקה סתם אלא בעינן גורם המסתבר. וא"כ כל היכא שאין טעם לתלות בחזקה יהיה מאיזה טעם שיהיה שוב לא תולין בחזקה וכמו שכבר כתבנו בפרק הקודם. והנה בסתם אשה שרואה בא' בחדש ואז רואה שוב בא' בחדש הרי יש לנו לדון איך יצא ב' פעמים באותו יום בא' בחדש בזה אחר זה, ועל זה נאמר שהוא מקרה, אבל אם ראתה פעם ג' בא' בחדש, אמרינן דזה משונה שיש ב' מקרים משונים כאלו וע"כ אמרינן דאיכא חזקה. אבל אם באיזה אופן לא היה משונה לראות תמיד בא' בחדש, הרי שבודאי בכה"ג לא היה טעם לתלות בחזקה ואין כאן וסת מבוע כלל. והנה רוב נשים רואות פעם בחדש וא"כ כשיש ראיות רבות חדש אחרי חדש <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

אפילו במקרה גמור וללא סדר כלל, הרי לא ימלט שבסוף יהיה איזה שהוא סדר כל שהוא, ואין זה משונה כלל. וכיון שאין כאן דבר משונה אין לנו להחזיק בחזקה וא"כ לא צריכה לחשוש לוסתות אלו.

סברא מחודשת זו שהעלינו אפשר לבדוק בכלים מתמטיים. התוצאה המתמטית אינה ממש כפי המצופה מבחינת הסברא גרידא, וכמו שיבואר בפרק הבא. במקום אחר דננו האם אפשר בכלל לבדוק סברא תורנית בכלים מתמטיים, והאיך אפשר לעשות זאת.

ו. תדירות הוסתות למיניהם

כבר ביארנו בארוכה, שבכדי לקבוע וסת קבוע צריך לדון על הראיות המרכיבות את הוסת ולבדוק אם משונות הן אם לאו. כשיש ג' ראיות שב' אחרונות הן משונות, אז במקום שנאמר שיש ב' מקרים משונים עדיף טפי לומר דאיכא חזקה שהאשה תראה לימים אלו. על ידי משוואות מתמטיות אפשר להבחין בנקל בין ראיה משונה לבין ראיה מקרית, ובהתאם, אפשר לדעת לאיזה וסתות יש לחוש ולאיזה אין צריך לחוש.

מקודם שנמשיך, יש להגדיר כמה מונחים, בכדי שהקורא יוכל לעבור על פרק זה במהרה.

יום הראייה: ובקיצור, הראייה, היום בחדש או מספר ימי ההפלגה שבו האשה רואה דם.

מחזור: הזמן שמתחילת ראייה עד לתחילת ראייה הבא. אחרי ה' ראיות יש ד' מחזורים ואחרי י' ראיות יש ט' מחזורים, וכן הלאה.

ימי החשש: הימים שבהם אשה עלולה לראות דם. אשה שיש לה וסת קבוע רואה לעולם באותו הפלגה או באותו יום בחדש. מאמר זה דן באשה שאינה רואה בהפלגה קבוע או ביום חדש קבוע. לכאורה אשה זו, יכולה לראות בכל אחד מימי המחזור, ואז נאמר שימי החשש שלה הם שלשים, שהרי אורך הממוצע של כל מחזור הוא 30 יום. מיהו, נמצא בפוסקים שאשה שרואה לעולם תוך מספר ימים הוחזקה לראות בימים אלו ואסורה לשמש בהם. ימים אלו נקראים בשם וסת המבוכה, דכל הימים ביחד נחשבים לוסת אחד ארוך, עיין משמרת הטהרה פ"ז אות מ'. יש סוברים דוסת המבוכה ארכו עד ג' ימים (ואז ימי החשש הם ג') ויש המאריכים אותו עד ז' ימים (ואז ימי החשש הם ז'), וביותר מכך, היינו אשה שהוחזקה לראות תוך י' ימים (למשל מיום כ"ה עד יום ל"ד), אינו נחשב לוסת לענין שצריכה לחשוש שתראה בימים אלו. מיהו י' ימים אלו עדיין נחשבים לוסת לענין דברים אחרים, וכגון אשה שהוחזקה לראות מיום כ"ה עד יום ל"ד אינה צריכה לחשוש שתראה מחמת תשמיש בימים שלפני כ"ה, עיין שו"ע יו"ד סימן קפ"ו ס"ג. במאמר זה, ימי החשש, הכוונה הימים שהאשה הוחזקה או עלולה לראות בהם.

וסת הפלגה בצירוף: הכוונה שסכום הימים של מספר מסוים של הפלגות הוא שווה לסכום הימים של מספר מסוים של הפלגות שלאחריו, ששוה לסכום הימים של מספר מסוים של הפלגות שלאחריו. ולמשל, וסת הפלגה בצירוף ב' מחזורים, הכוונה שאורך מחזור א' וב' ביחד, <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

אוצר החכמה

שנה לאורך מחזור ג' וד' ביחד, שנה לאורך מחזור ה' וז' ביחד. (המספרים א' ב' כו' הם לא דוקא המחזור הא' והב' בחיי האשה, אלא ה"ה לכל רצף מחזוריים שהוא.) וסת הפלגה בצירוף ג' מחזוריים הכוונה, שאורך מחזור א' ב' ג' שנה למחזור ד' ה' ו' שנה למחזור ז' ח' ט'. פרק זה יוכיח שסת הפלגה בצירוף אינו משונה, ולפיכך אין חוששים לה.

בלתי תלוי: פירוש, שאם אשה ראתה לכ"ח יום למשל אין זה משפיע באיזה יום תראה במחזור הבא. יש לציין שמימי החשש עולים על 20, הימים הופכים להיות תלויים, שהרי כמעט א"א שאשה תראה ליום כ' ואח"כ תראה שוב ליום א' הבא.

התפלגות אחידה: פירוש, שהסיכוי שהאשה תראה ביום מסוים של המחזור שנה לסיכוי שהיא תראה בכל יום אחר של ימי החשש של אותו המחזור.

שווי התפלגות: פירוש, שהסיכוי שהאשה תראה ביום מסוים של כל מחזור שנה לסיכוי שהיא תראה בכל יום אחר מכל מחזור אחר. ובמילים אחרות, שכל המחזוריים יש להם התפלגות אחידה.

לשם החישובים פה אנו מניחים שמספר המחזוריים המירבי ביותר שיהיה לאשה במשך ימי חייה הוא 420, שזה מחזור סדיר לאורך 35 שנה לערך.

כל החשבונות הבאים דנים במקרים שיש סכום אחד של וסתות הפלגות בצירוף. כגון, שסכום הימים של 25 מחזוריים רצופים (למשל) שנה לסכום הימים של 25 מחזוריים רצופים שלפני זה ו 25 מחזוריים רצופים שלאחרי זה. חשבונות אלו אינם לוקחים בחשבון את האפשרות שסכום 25 מחזוריים שנה לסכום של 24 מחזוריים שלפני זה ו 26 מחזוריים שלאחרי זה.

עוד יש להעיר דכשאומרים שימי החשש הם 2 או 3, הכוונה לימים רצופים, כגון 26, 27 או 31, 32, 33. החשבונות אינם תקפים באשה שימי החשש שלה הם ג' ימים שאינם רצופים, כגון 26, 27 ו 33.

חשבונות אלו מתארים את השכיחות של וסת הפלגה רגילה לעומת השכיחות של וסת הפלגה בצירוף. מחשבונות אלו אפשר להקיש גם לוסת החדש. בחרנו להתמקד בוסת הפלגה כיון שהיא נוחה יותר לתאר. ההשוואות מתחלקות לארבעה סעיפים.

סעיף א'. ההסתברות שמחזור מסוים שנה לשני מחזוריים שונים שקדמו לה, וזו היא וסת הפלגה רגילה.

סעיף ב'. ההסתברות שצירוף (כלומר הסכום) של הפלגות שנה לשתי סדרות של הפלגות שוות שקדמו לה, וכמשל החזו"א שהבאנו למעלה בפרק ה'. שני סעיפים אלו הם עיקר המאמר משום שהם דנים בשאלה הבסיסית, שהיא, אשה שבאה לב"ד ושואלת האם בראייה אחרונה קבעה לה וסת או שלא. והתשובה היא, שאם הראייה האחרונה היא שלישית לוסת הפלגה רגילה הרי קבעה לה וסת, כיון שראיות ב' וג' משונות הן. משא"כ אם ראייה אחרונה היא ראייה שלישית של וסת הפלגה בצירוף לא קבעה לה וסת, כיון שראיות ב' וג' אינן משונות. שני סעיפים הבאים הסתברות שני סוגי הוסתות לפי נתונים שונים ומאירים את הנושא מנמדות מבט שונות.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

סעיף ג'. ההסתברות שאשה יהיה לה וסת הפלגה רגיל במשך חייה, לעומת ההסתברות שאשה יהיה לה וסת הפלגה בצירוף במשך חייה.

סעיף ד'. כמה וסת הפלגות רגילות יהיו לאשה במוצע במשך חייה, וכמה וסת הפלגות בצירוף יהיו לאשה במוצע במשך חייה.

הסתברות

עתה נעבור לחשבון עצמו.

לכל אירוע מתמטי, ניתן להצמיד מספר הנקרא ההסתברות של האירוע שמבטא את מידת הסבירות של הופעת אירוע זה. המספר הנצמד לאירוע מסוים הוא תמיד בין 0 ל- 1. המספר 0 פירושו שהאירוע הוא בלתי אפשרי. המספר 1 פירושו שהאירוע הוא ודאי ואנו בטוחים שאכן הוא יקרה. וסת משונה הוא אירוע שהסתברותו קטנה.

סעיף א'

נסמן ב- X_1 את מספר הימים של המחזור הראשון, X_2 מספר הימים של המחזור השני ובאופן כללי X_i ההפלגה בין המחזור ה- i שלה עד המחזור ה- $i+1$ שלה כאשר $i=1, \dots, 419$. לאשה יש חזקה אם עבור i מסוים $X_i = X_{i+1} = X_{i+2}$ (אם $i=1, \dots, 417$) ואז אומרים שיש לה וסת קבוע.

כדי לחשב את ההסתברות $P\{X_i = X_{i+1} = X_{i+2}\}$ שאירוע כזה מתרחש, יש לברר מהם הערכים השונים שהמשתנים X_i יכולים לקבל. נניח כי כל $\{X_i\}$ הם בלתי תלויים אחד בשני ושויי התפלגות כך שאפשר לסמן $P_X(j) = P\{X_1 = j\} = P\{X_2 = j\} = \dots = P\{X_i = j\}$ לכל i

$$P\{X_i = X_{i+1} = X_{i+2}\} = \sum_k P\{X_i = k\}^3 = \sum_k P_X(k)^3$$

הסתברות זו קטנה. להמחשה, אם למשל התפלגות המחזור היא אחידה מתוך m ימים, (למשל, $m=10$, אורך המחזור נע בין 25 יום ל-34 יום) אזי ההסתברות דלעיל שווה ל- $\frac{1}{m^2}$ (ואם $m=10$ מקבלים ההסתברות שווה ל- $\frac{1}{100}$).

טבלה א'

הסתברות	ימי החשש
0.2500	2
0.0400	5
0.0100	10
0.0025	20
0.0011	30

טבלה זו מציגה את ההסתברות לשלשה מחזורים רצופים שווים המהווים וסת הפלגה רגילה.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

אשה שעלולה לראות בשני ימים מכל מחזור, למשל יום 29 ויום 30, ימי החשש שלה הם 2, וההסתברות לוסת קבוע הוא 0.25 (לראייה שנייה ההסתברות היא 0.5 ולראייה שלישית ההסתברות היא 0.25). אשה שעלולה לראות במשך 5 ימים, למשל מיום כ"ח עד ל"ב, ההסתברות הוא 0.04 (לראייה שנייה ההסתברות היא 0.2 ולראייה שלישית ההסתברות היא 0.04), וכן הלאה.

סעיף ב'

עתה נעבור לחשב ההסתברות שלוסת הפלגה בצירוף. למשל, אשה שראתה 10 ראיות שהם 9 מחזוריים, מה ההסתברות שבראייה י' יצא וסת הפלגה בצירוף ב' מחזוריים (סכום מחזוריים ד', ה' שוים לסכום ו', ז' שוים לסכום ח', ט') או וסת הפלגה בצירוף ג' מחזוריים (סכום מחזוריים א', ב', ג' שוים לסכום ד', ה', ו' שוים לסכום ז', ח', ט').

קודם שעונים על שאלה זו, יש לברר שאלה פשוטה יותר, והיא, מה היא ההסתברות לכל אחד מהאפשרויות הנ"ל. היינו מה היא ההסתברות שלאשה יהיה וסת הפלגה בצירוף ב' מחזוריים דוקא, וכן מה ההסתברות שלאשה יהיה וסת הפלגה בצירוף ג' מחזוריים דוקא.

שאלת היסוד

טבלה ב'

מספר המחזוריים						ימי החשש
(2) 6	(4) 12	(8) 24	(16) 48	(32) 96	(64) 192	
0.156250	0.084473	0.057922	0.029787	0.005713	0.002619	
0.020800	0.010863	0.007380	0.003759	0.000715	0.000328	
0.005050	0.002642	0.001793	0.000912	0.000173	0.000079	
0.001253	0.000656	0.000445	0.000232	0.000043	0.000020	
0.000556	0.000291	0.000198	0.000129	0.000069	0.000039	

בטבלה זו, מספר המחזוריים הוא מספר המחזוריים הכולל, והמספר בסוגריים הוא מספר המחזוריים של כל סדרה. למשל 6 (2) הכוונה לששה מחזוריים, שסכום שני מחזוריים אחרונים שווה לסכום שני מחזוריים שלפניהם ששוה לסכום שני מחזוריים שלפניהם. מספר 420 (120) הכוונה שישנם סך הכל 420 מחזוריים, שסכום 140 מחזוריים אחרונים שווה לסכום 140 מחזוריים שלפניהם ששוה לסכום 140 מחזוריים שקדמו להם. אופן חישוב הטבלה יבואר בהמשך.

למשל, אשה שראתה 12 ראיות ויש לה 5 ימי חשש, ההסתברות שיהיה לה וסת הפלגה בצירוף ד' מחזוריים הוא 0.010863.

עתה נעבור לשאלה העיקרית של מאמר זה. אשה שיש לה למשל ט' ראיות, מה ההסתברות שבראייה י' יהיה לה וסת הפלגה בצירוף בכלל, היינו בצירוף ב' או ג' מחזוריים. הסתברות זו יש לחשב באופן הבא.

לכל $k \geq 1$ ולכל $l \geq 3k$: נסמן,

$$B_l^m(k) = \{X_{l-3k+1} + \dots + X_{l-2k} = X_{l-2k+1} + \dots + X_{l-k} = X_{l-k+1} + \dots + X_l\}$$

כאשר m מבטא את מספר הימים האפשריים של המחזור. <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

$$\cdot \binom{x}{n} = \frac{x(x-1)\dots(x-n+1)}{n!} \quad \text{לכל מספר ממשי } x \text{ ולכל מספר טבעי } n \text{ נסמן:}$$

כמו כן נסמן $S_k = X_1 + \dots + X_k$. ולכן אם המשתנים $X_1, \dots, X_k$ הם בלתי תלויים ובעלי התפלגות אחידה בין המספרים $\{1, \dots, m\}$, ניתן להוכיח כי לכל מספר y בין k לבין mk

$$\text{מתקיים: } P\{S_k = y\} = \frac{1}{m^k} \sum_{i=0}^{\lfloor \frac{y-k}{m} \rfloor} (-1)^i \binom{y-mi-1}{k-1} \binom{k}{i} \quad \text{[1234567]}$$

הסתברות זו ניתנת לחישוב (ראה טבלה ב') ונסמנה $P_k(y)$.

ולכן:

$$P(B_l^m(k)) = P(\{X_1 + X_2 + \dots + X_k = X_{k+1} + X_{k+2} + \dots + X_{2k} = X_{2k+1} + X_{2k+2} + \dots + X_{3k}\})$$

$$\begin{aligned} &= \sum_{y=k}^{mk} P(\{S_k = y\})^3 \\ &= \sum_{y=k}^{mk} (P_k(y))^3 \end{aligned}$$

נסמן $B_l^m = \bigcup_{k=2}^{\lfloor \frac{l}{3} \rfloor} B_l^m(k)$. נשים לב שאם נבטא את l על ידי $l = 3n + j$, $0 \leq j \leq 2$,

אזי $P(B_l^m) = P(B_{3n}^m) = P(B_{3n+1}^m) = P(B_{3n+2}^m)$ זוהי ההסתברות שעד הווסת ה- l ית היו לפחות שלושה סכומים של מחזורים שווים. הסתברות זו קשה מאוד לחישוב והבאנו תוצאות על ידי שיטת הדמיה.

טבלה ג'

מספר המחזורים							
420	192	48	24	12	6		
0.756	0.700	0.553	0.445	0.320	0.156	2	ימי החשש
0.179	0.150	0.098	0.071	0.045	0.021	5	
0.048	0.039	0.025	0.018	0.011	0.005	10	
0.012	0.010	0.006	0.004	0.003	0.001	20	
0.005	0.004	0.003	0.002	0.001	0.0005	30	

(הערכים שבטבלה אינם בדיוק, אלא נעשו ע"פ סימולציות מחשב, שנהפכות לפחות מדויקות אחרי שלוש ספרות אחרי הפסיק, ולכן הבאנו כאן רק שלש ספרות ראשונות).

טבלה ג' מציגה את ההסתברות לאי-פעם שויון של שלושה סכומים צמודים לראיה הנוכחית, כאשר כל סכום מורכב מלפחות שני מחזורים. הרואה יראה שאחרי י"ב ראיות, שזה בערך שנה, ההסתברות לוסת הפלגה בצירוף כשימי החשש הם 2 הוא 0.320 בעוד שההסתברות לוסת הפלגה רגיל ב 2 ימי חשש הוא רק 0.25 עיין בטבלה א'. ככל שהזמן עובר ההפרש ממשיך לגדול אם כי בצורה איטית. ולמשל אחרי 48 ראיות, ההסתברות לוסת הפלגה בצירוף <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ב- 2 ימי חשש הגיע ל- 0.553. וכן ב- 10 ימי חשש, ההסתברות לוסת הפלגה רגילה היא 0.01 בעוד שההסתברות לוסת הפלגה בצירוף אחרי 12 ראיות היא 0.011 ואחרי 48 ראיות היא 0.025.

טבלאות האלו מראות שוסת הפלגה בצירוף אינה משונה כל כך כמו וסת הפלגה רגילה, ולפיכך אין חוששין לוסת הפלגה בצירוף. מצאנו ראינו שהמתמטיקה תומכת בסברא שהעלינו למעלה בסוף פרק ה'. אע"ג דברור הוא לענ"ד שסברא זו ישרה ונכונה היא, מ"מ טבלאות אלו מעלות ב' שאלות חמורות שכמעט סותרים כל הבנין שיסדנו ברוב עמל, וצריך יישוב דעת רב בכדי ליישב שאלות אלו נכונה.

1. קודם נקדים הערה קלה. כמושכל ראשון היה נראה שוסתות הפלגה בצירוף יהיו שכיחות הרבה יותר, בעת שלמעשה על אף שהם יותר שכיחות מוסת הפלגה רגילה, מיהו אינם שכיחות כל כך. אלא שעדיין כפי תוצאות אלו אפשר לומר בשופי שכיון שוסת הפלגה בצירוף היא יותר שכיחה ^{מדי מדי} אין חוששין לה. וראה עוד פרק זה בסעיף ד' אופן שונה למדוד השכיחות, והתם ההבדלים בין וסת הפלגה רגילה לבין וסת הפלגה בצירוף יותר מוקצן.

2. אחרי ששה מחזוריים ($i = 2$) ההסתברות של וסת הפלגה בצירוף היא פחותה מההסתברות של וסת הפלגה רגילה, וא"כ למה לא חיישין לה. וי"ל דפעמים אכן חיישין גם לוסת הפלגה בצירוף, וכגון, בראתה לכ"ו כ"ז, כ"ו כ"ז, כ"ז כ"ז שקבעה לה ב' וסתות וכנ"ל בפרק ה'. והא דלא חיישין לכל האופנים, י"ל כיון שרוב מקרים דוסת הפלגה בצירוף ($B_i^{(10)}$) עבור ($i > 2$) אינם משונים, ה"נ דלא חיישין לאופן זה.

3. בטבלה א' מבואר דאשה שיש לה 2 ימי חשש, ההסתברות לוסת קבוע של הפלגה רגילה הוא 0.25 וחיישין לה. בטבלה ג' מבואר דבוסת הפלגה בצירוף כשימי החשש הם 5, ההסתברות לעולם נמוכה מ- 0.25, ולפ"ז יש לעיין דא"כ ה"נ יש לחשוש לוסת הפלגה בצירוף כשימי החשש אינם אלא 5. וי"ל, שבשנוי ימי החשש משתנה נמי צדדי המקרה, וככל שיש יותר צדדים למקרה בעינן גורם המסתבר טפי בכדי שיהיה חזקה, וכמו שהארכנו בכל זה בסימן ד'. והנה כבר הבאנו למעלה כמה פעמים דברי השו"ע דרוב נשים יש להם וסת לראות בזמן ידוע, וא"כ באשה שיש לה 2 ימי חשש, יותר יש לתלות שיש לה וסת קבוע, וסגי בשנוי של 0.25, משא"כ באשה שיש לה 5 ימי חשש, אין מסתבר כל כך לתלות דאית הכא חזקה ולהכי בעינן מקרים שהם משונים יותר. לפיכך, כשמשוים בין וסת הפלגה רגילה לוסת הפלגה בצירוף לעולם אין להשוות אלא בשווי ימי החשש, שאז הוי וסת הפלגה בצירוף שכיח יותר מוסת הפלגה רגילה ולהכי לא הוי משונה.

והאמת צריך להיאמר, שב' קושיות אלו מטרידים את מנוחת, ואיני בטוח שישבתי אותם נכונה.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

סעיף ג'

סעיף זה משווה ההסתברות שבמספר מסוים של מחזורים האשה תקבע לה וסת הפלגה רגילה, לעומת ההסתברות שתקבע לה וסת הפלגה בצירוף.

טבלה ד'

מספר המחזורים							
420	192	48	24	12	6		
1.000	1.000	1.000	0.991	0.886	0.594	2	ימי החשש
1.000	0.999	0.800	0.538	0.298	0.135	5	
0.979	0.826	0.346	0.185	0.088	0.037	10	
0.632	0.365	0.104	0.051	0.024	0.010	20	
0.362	0.185	0.048	0.023	0.011	0.004	30	

הטבלה מבטאת את ההסתברות שאי-פעם עד הנוסח ה- 6, 12, 24, 48, 192, 420, קרו שלושה מחזורים רצופים שווים (בהתאם לימי החשש שבכל מחזור).

למשל, אם ימי החשש הם 2 ועברו ששה מחזורים, אחת מכל שתי נשים במוצע תהיה לה וסת הפלגה רגילה. באותם תנאים אחרי 48 ראיות ההסתברות היא שלכל אשה תהיה וסת הפלגה רגילה. (על אף שבטבלה הערך מופיעה כ 1 שפירושו ודאי כמו שנכתב למעלה, מ"מ ההסתברות אינה ודאית. אבל כיון שההסתברות כל כך קרובה ל 1 על כן המספר מעוגל ל 1.)

עתה נחשב הסיכוי שאשה תקבל וסת הפלגה בצירוף תוך מספר מסוים של מחזורים, שזה ההסתברות של המאורע $\bigcup_{i=1}^r B_i^m$ עבור $1 \leq r \leq 420$. ¹²³⁴⁵⁶⁷ [אח"ח 1234567]

טבלה ה'

מספר הראיות							
420	192	48	24	12	6		
1.000	1.000	1.000	0.993	0.753	0.156	2	ימי החשש
1.000	1.000	0.920	0.557	0.178	0.021	5	
1.000	0.992	0.499	0.192	0.048	0.005	10	
0.974	0.737	0.165	0.053	0.012	0.001	20	
0.815	0.456	0.078	0.024	0.006	0.0005	30	

בב' טבלאות אלו רואים שמתי שמספר המחזורים מועט, מסתבר יותר שהאשה תקבל וסת הפלגה רגילה לעומת וסת הפלגה בצירוף. ככל שיש יותר מחזורים, ההסתברות שיהיה וסת הפלגה בצירוף עולה על ההסתברות לקבוע וסת הפלגה רגילה. גם בסעיף זה אין הבדלים גדולים כל כך בין וסת הפלגה רגילה לוסת הפלגה בצירוף.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

סעיף ד'

סעיף זה משהו כמה וסת הפלגות רגילות יהיו לאשה בממוצע לעומת וסת הפלגות בצירוף בממוצע, בטווח מסוים של מחזוריים.

טבלה ז'

מספר הראיות							
420	192	48	24	12	6		
104.506	47.498	11.501	5.500	2.502	1.000	2	ימי החשש אוצר החכמה תשנ"ח
16.721	7.600	1.838	0.880	0.401	0.160	5	
4.179	1.899	0.461	0.221	0.100	0.040	10	
1.050	0.475	0.115	0.055	0.025	0.010	20	
0.464	0.211	0.051	0.024	0.011	0.004	30	

פירוש, שכשימי החשש הם 2 אז אחרי שש ראיות לכל אשה בממוצע תהיה וסת הפלגה רגילה אחת, ואחרי 420 ראיות יהיה לה 104 וסתות הפלגות רגילות. אם ימי החשש הם שלושים, הרי שגם אחרי 420 ראיות לא יהיה לה אפילו וסת הפלגה אחת רגילה.

טבלה הבאה מראה כמה וסתות הפלגה בצירוף בממוצע האשה תקבל בטווח מסוים של מחזוריים.

טבלה ז'

מספר הראיות							
420	192	48	24	12	6		
517.012	183.375	23.870	7.154	1.616	0.156	2	ימי החשש
65.910	23.476	3.092	0.933	0.213	0.020	5	
16.002	5.696	0.751	0.227	0.052	0.005	10	
3.973	1.413	0.187	0.056	0.013	0.001	20	
1.764	0.628	0.083	0.025	0.006	0.0006	30	

בטבלה זו רואים שככל שמתרבים המחזוריים ההבדלים בין שני סוגי הוסתות מוקצנים יותר. ולמשל אחרי 420 מחזוריים כשימי החשש הם 2 יהיה לאשה 517 וסתות הפלגות בצירוף שזה פי 5 מוסתות הפלגות רגילות.

לסיכום, נראה דהא דאמרינן שאין חוששין לוסת הפלגה בצירוף משום שאין המקרים משונים, ולפיכך אין בכוחם לייצר חזקה, הוא טעם מספיק. במושכל ראשון היה נראה שוסת הפלגה רגילה היא משונה הרבה יותר מוסת הפלגה בצירוף, אבל המשוואת המתמטית מוכיחה שעל אף שאכן יש הבדל, אבל ההבדל אינו מוקצן כל כך.

הודפס מאתר אוצר החכמה <http://www.otzar.org>